

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Кафедра міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.01 «Суспільні комунікації»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ НАТО В КОНТЕКСТІ
ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ (2022-2025)

Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Васільєвої Дарії Романівни

Науковий керівник:
канд. пол. наук, доцент кафедри
міжнародних відносин
Жовтенко Т.Г.

Київ-2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО	
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження.....	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження.....	18
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	
2.1. Наративи та меседжі НАТО щодо російської агресії проти України.....	28
2.2. Канали, формати та цільові аудиторії стратегічних комунікацій Альянсу в умовах повномасштабної агресії РФ проти України.....	36
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО У ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ	
3.1. Протидія дезінформації та російським інформаційним операціям.....	47
3.2. Оцінка результативності та перспективи вдосконалення системи стратегічних комунікацій НАТО.....	61
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала найбільшим викликом для системи європейської безпеки з часів Другої світової війни та кардинально трансформувала архітектуру міжнародних відносин. У контексті цього геополітичного потрясіння особливої актуальності набула проблематика стратегічних комунікацій як ключового інструменту забезпечення національної та колективної безпеки, формування громадської думки та протидії інформаційним загрозам. Організація Північноатлантичного договору, будучи провідним міжнародним безпековим інститутом євроатлантичного регіону, опинилася перед необхідністю суттєвої адаптації власних комунікативних стратегій до нових реалій гібридного протистояння, де інформаційний вимір набув критичного значення.

Стратегічні комунікації як відносно новий концепт у міжнародних відносинах та безпековій сфері отримали системне втілення в практиці НАТО протягом останнього десятиліття, проте саме російсько-українська війна продемонструвала їхню виняткову важливість та потребу у подальшому розвитку. Створення у 2014 році Центру передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій у Ризі стало відповіддю Альянсу на виклики російської агресії в Криму та на Донбасі, однак масштаби повномасштабного вторгнення висунули нові вимоги до координації інформаційних зусиль. Нинішній етап характеризується безпрецедентною інтенсивністю інформаційного протиборства, де наративи, меседжі та канали їх поширення стали невід'ємною складовою стратегії стримування та підтримки України.

Актуальність дослідження зумовлена декількома чинниками. По-перше, тривала повномасштабна агресія РФ проти України продовжує справляти деструктивний вплив на міжнародну безпеку, порушуючи фундаментальні

принципи міжнародного права та викликаючи глобальні гуманітарні, економічні та продовольчі кризи. По-друге, ефективність військової та політичної підтримки України з боку НАТО суттєвою мірою залежить від успішності стратегічних комунікацій, спрямованих на консолідацію міжнародної спільноти, протидію російській дезінформації та формування сталої підтримки серед населення країн-членів Альянсу. По-третє, досвід комунікативних практик НАТО у період 2022 - 2025 років формує нові підходи до ведення інформаційної боротьби в умовах сучасних гібридних конфліктів.

Мета роботи полягає у комплексному аналізі стратегічних комунікацій НАТО в контексті повномасштабної агресії РФ проти України та виявленні основних трендів їхньої трансформації на сучасному етапі.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- здійснити концептуалізацію стратегічних комунікацій у системі міжнародних відносин та безпеки;
- проаналізувати інституційну архітектуру та інструменти стратегічних комунікацій НАТО;
- дослідити наративи та ключові меседжі Альянсу щодо російської агресії проти України;
- охарактеризувати канали, формати та цільові аудиторії стратегічних комунікацій НАТО в умовах повномасштабної війни.

Об'єктом дослідження є стратегічні комунікації НАТО як інструмент забезпечення колективної безпеки та реалізації політики Альянсу у сфері міжнародних відносин.

Предметом дослідження виступають трансформації стратегічних комунікацій НАТО в контексті повномасштабної агресії РФ проти України (2022-2025) та протидії російській пропаганді.

Методологічну основу дослідження складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, серед яких системний підхід дозволяє розглядати

стратегічні комунікації НАТО як цілісну систему взаємопов'язаних елементів; структурно-функціональний метод застосовується для аналізу інституційної архітектури комунікативної діяльності Альянсу; компаративний метод використовується для порівняння комунікативних стратегій у різні періоди та щодо різних аудиторій; дискурс-аналіз слугує інструментом дослідження наративів та меседжів НАТО; контент-аналіз застосовується для опрацювання великих масивів інформації з офіційних джерел та соціальних медіа.

Емпіричну базу дослідження формують офіційні документи НАТО, зокрема Стратегічна концепція 2022 року, декларації самітів у Мадриді, Вільнюсі та Вашингтоні, заяви Генерального секретаря Альянсу; публікації та аналітичні матеріали Центру передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій; контент офіційних веб-сайтів та акаунтів НАТО у соціальних мережах; наукові праці українських та зарубіжних дослідників проблематики стратегічних комунікацій; звіти міжнародних організацій та аналітичних центрів щодо інформаційного виміру російсько-української війни.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі трансформації стратегічних комунікацій НАТО в умовах повномасштабної агресії РФ проти України. У роботі вперше систематизовано еволюцію наративів НАТО щодо війни у хронологічному вимірі 2022–2025 років та простежено логіку поглиблення євроатлантичних зобов'язань щодо України від Мадридського до Вашингтонського самітів. Дістало подальший розвиток дослідження інституційної архітектури стратегічних комунікацій Альянсу, зокрема обґрунтовано роль нових структур — Спільного центру НАТО–Україна в Бидгощі та посади Спеціального координатора з питань гібридних загроз. Удосконалено концептуальну рамку оцінювання ефективності стратегічних комунікацій шляхом інтеграції п'ятирівневої моделі метрик з урахуванням специфіки інформаційного протистояння.

Практичне значення одержаних результатів визначається їх прикладною спрямованістю. Результати дослідження можуть бути використані органами державної влади України — МЗС, Міноборони, структурами сектору безпеки і оборони — для вдосконалення систем стратегічних комунікацій з огляду на кращі практики Альянсу. Висновки щодо протидії дезінформації та оцінювання ефективності комунікацій становлять практичний інтерес для фахівців, залучених до процесів євроатлантичної інтеграції та розробки національної стратегії інформаційної безпеки. Матеріали роботи можуть бути застосовані в освітньому процесі у викладанні дисциплін «Стратегічні комунікації», «Публічна дипломатія», «Інформаційна безпека» у закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців у сфері міжнародних відносин та державного управління.

Структура роботи. Робота складається зі вступу 3 розділів які містять 6 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 86 сторінок із них основного тексту 77. Список використаних джерел налічує 79 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО

1.1. Концептуалізація стратегічних комунікацій у системі міжнародних відносин та безпеки

Стратегічні комунікації як відносно новий концепт у теорії міжнародних відносин та безпекових студіях набули особливої актуальності у першій чверті двадцять першого століття, що зумовлено фундаментальними трансформаціями глобального інформаційного простору, появою нових комунікативних технологій та зростанням ролі інформаційного виміру у міжнародних конфліктах. Формування теоретичного осмислення стратегічних комунікацій відбувалося одночасно з їх практичним впровадженням у діяльність державних інституцій та міжнародних організацій, що призвело до множинності підходів до визначення та інтерпретації цього феномену.

Етимологічно поняття стратегічних комунікацій походить від поєднання двох ключових концептів – стратегії та комунікації, що відображає двоїсту природу цього явища. Стратегічний вимір передбачає довгострокове планування, чітке визначення цілей та узгодженість дій з глобальними інтересами організації чи держави, тоді як комунікативна складова охоплює процеси передачі, обміну та інтерпретації інформації між різними акторами. Відповідно, стратегічні комунікації являють собою синтетичний феномен, що поєднує елементи стратегічного планування, інформаційної політики, публічної дипломатії та психологічних операцій. Критична роль належить координації різних каналів та

форматів комунікації для досягнення стратегічних цілей суб'єкта міжнародних відносин.

Один із провідних західних дослідників стратегічних комунікацій визначає їх як скоординовані дії, повідомлення та образи, що використовуються для інформування, впливу або переконання цільових аудиторій на підтримку національних цілей¹. Це визначення підкреслює цілеспрямований характер комунікативної діяльності та її підпорядкованість стратегічним інтересам держави чи міжнародної організації. Джеймс Фарвелл у своїй фундаментальній праці розглядає стратегічні комунікації як мистецтво переконання та демонстрацію сили через комунікативні інструменти². Це трактування акцентує увагу на владному та маніпулятивному потенціалі стратегічних комунікацій, їхній здатності формувати сприйняття реальності та впливати на прийняття рішень цільовими аудиторіями.

Британський експерт у галузі військових комунікацій, пропонує більш функціональне розуміння феномену, характеризуючи стратегічні комунікації як систематичну серію скоординованих дій на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях, що забезпечують розуміння цільових аудиторій, визначають ефективні канали та просувають ідеї через ці канали для підтримки певних типів поведінки³. Така інтерпретація підкреслює багаторівневий характер стратегічних комунікацій та необхідність глибокого аналізу особливостей різних аудиторій. Д. Дубов зазначає, що стратегічні комунікації передбачають скоординоване використання комунікативних можливостей держави для просування її цілей та інтересів⁴. Г. Почепцов, один із провідних українських теоретиків комунікацій, розглядає стратегічні комунікації як комплексну систему координації

¹ Paul C. Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates. Santa Barbara: Praeger, 2011. p. 3

² Farwell J. P. Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication. Washington: Georgetown University Press, 2012. p. 12

³ Tatham S. Strategic Communication: A Primer. Shrivenham: Advanced Research and Assessment Group, 2008. p. 3

⁴ Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. Стратегічні пріоритети. 2016. № 4. С. 12

інформаційних, комунікативних та інших заходів держави для просування власних інтересів у сучасному інформаційному просторі⁵. Л. Компанцева наголошує на важливості розуміння стратегічних комунікацій як інструменту створення єдиного голосу безпекових та державних інституцій, що особливо актуально в умовах гібридної війни⁶.

У контексті міжнародних відносин стратегічні комунікації виконують декілька важливих функцій. Інформаційна функція полягає у забезпеченні цільових аудиторій достовірною та релевантною інформацією про політику, дії та наміри міжнародного актора. Переконувальна функція спрямована на формування позитивного ставлення до певних ідей, цінностей чи дій та зміну існуючих установок і переконань. Координаційна функція забезпечує узгодженість повідомлень з різних джерел та через різні канали комунікації. Захисна функція передбачає протидію дезінформації, спростування фейків та захист від ворожих інформаційних впливів. Мобілізаційна функція націлена на консолідацію різних груп для досягнення спільних цілей та підтримки певної політики.

У вітчизняній науковій традиції питання функціонування стратегічних комунікацій активно досліджуються з огляду на практичні потреби держави в умовах російської агресії. В. Ліпкан акцентує увагу на ролі стратегічних комунікацій у протидії гібридній війні проти України, підкреслюючи необхідність створення цілісної національної системи стратегічних комунікацій⁷. О. Кушнір розглядає поняття та сутність стратегічних комунікацій у контексті сучасного українського державотворення, визначаючи їх як важливий інструмент

⁵ Почепцов Г. Г. Стратегічні комунікації: стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні. Київ: Альтерпрес, 2008. С. 34

⁶ Компанцева Л. Ф. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій: навч. посібник. Київ: ВІСТКА, 2022. С. 18

⁷ Ліпкан В. А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. Інформаційна безпека. 2017. № 2. С. 5

реформування державного управління⁸. С. Соловійов виділяє основні характеристики стратегічних комунікацій, серед яких системність, координованість, цілеспрямованість та орієнтація на довгострокову перспективу⁹.

Теоретичне осмислення стратегічних комунікацій відбувається у рамках різних парадигм міжнародних відносин. З позицій конструктивізму стратегічні комунікації розглядаються як інструмент формування соціальної реальності та конструювання колективних ідентичностей. О. Вендт наголошує на тому, що міжнародна система є соціально сконструйованою, а стратегічні комунікації відіграють ключову роль у процесах соціалізації та інтерналізації норм¹⁰. Наративи, що поширюються через стратегічні комунікації, формують спільне розуміння загроз, викликів та можливостей, створюючи основу для колективних дій.

Український контекст теоретичного осмислення стратегічних комунікацій характеризується особливою увагою до практичного виміру цього феномену. В. Горбулін, визначає стратегічні комунікації як рамковий підхід до впровадження окремих заходів із протидії дезінформації та інформаційній агресії¹¹. Н. Піпченко досліджує стратегічні комунікації України та робить висновки, що комунікативні технології можуть стати ефективним механізмом налагодження зв'язку між владою та громадянами¹². А. Баровська аналізує досвід НАТО у сфері стратегічних комунікацій та можливості його адаптації до українських реалій¹³.

Реалістична традиція в теорії міжнародних відносин розглядає стратегічні комунікації як один з інструментів національної могутності поряд з військовою

⁸ Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С.28

⁹ Соловійов С. Г. Основні характеристики стратегічних комунікацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія: Державне управління. 2016. Вип. 1. С. 167

¹⁰ Почепцов Г. Г. Вказана праця. С. 47

¹¹ Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. С. 234

¹² Піпченко Н. О. Стратегічні комунікації України в міжнародних відносинах. *Вісник Волинського національного університету*. 2019. № 12. С. 156

¹³ Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1 (34). С. 149

та економічною силою. У логіці реалізму стратегічні комунікації служать просуванню національних інтересів у конкурентному міжнародному середовищі та можуть використовуватися для досягнення переваги над супротивниками. Неоліберальний інституціоналізм акцентує увагу на ролі стратегічних комунікацій у процесах міжнародної співпраці, розбудові довіри та зниженні невизначеності між державами та міжнародними організаціями. Через транспарентність намірів та послідовність повідомлень стратегічні комунікації сприяють формуванню передбачуваного міжнародного середовища.

Український досвід протистояння російській агресії з 2014 року суттєво збагатив теоретичне розуміння стратегічних комунікацій у контексті гібридної війни. Колектив науковців Національної академії Служби безпеки України під керівництвом Л. Компанцевої розробив комплексний підхід до аналізу стратегічних комунікацій в умовах гібридної війни, узагальнивши досвід від волонтерів до державних інституцій¹⁴. В. Пилипчук досліджує становлення і розвиток системи стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони України, підкреслюючи важливість інституційної розбудови¹⁵. Г. Яворська аналізує російські дезінформаційні кампанії та українські відповіді на них через призму стратегічних комунікацій¹⁶.

Особливої ваги набуває зв'язок стратегічних комунікацій із концепцією м'якої сили. М'яка сила означає здатність досягати бажаних результатів через привабливість власної культури, політичних цінностей та зовнішньої політики, а не через примус чи матеріальні стимули. Стратегічні комунікації виступають одним із головних інструментів реалізації м'якої сили, оскільки формують позитивний образ держави чи організації у міжнародному просторі. Водночас

¹⁴ Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця: монографія / за заг. ред. Л. Ф. Компанцевої. Київ: Національна академія СБУ, 2021. С. 172

¹⁵ Пилипчук В. Г., Компанцева Л. Ф., Кудінов С. С. Становлення і розвиток системи стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони України: монографія. Київ: АртЕк, 2018. С. 51

¹⁶ Яворська Г. М. Російські медіа в Україні: аналіз впливу та механізмів протидії. Стратегічні комунікації. 2019. № 3. С. 234

стратегічні комунікації не обмежуються лише м'якою силою та можуть включати елементи жорсткого інформаційного впливу, включаючи психологічні операції та контрпропаганду.

С. Гуцал досліджує взаємозв'язок публічної дипломатії та стратегічних комунікацій, підкреслюючи, що публічна дипломатія є важливою складовою стратегічних комунікацій держави у міжнародному просторі¹⁷. О. Акульшин аналізує застосування інформаційно-психологічних операцій у контексті стратегічних комунікацій, виділяючи специфіку їх використання в умовах гібридної війни¹⁸. Є. Тихомирова розглядає стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки Європейського Союзу, що має важливе значення для розуміння євроатлантичного контексту¹⁹.

Критично важливим елементом стратегічних комунікацій є концепція стратегічних наративів. Стратегічні наративи визначаються як засоби, за допомогою яких політичні актори конструюють спільне розуміння минулого, теперішнього та майбутнього міжнародної політики з метою формування поведінки власних та зарубіжних акторів. Вони мають триланкову структуру, що включає наратив системного рівня про характер міжнародного порядку, наратив національного рівня про ідентичність та роль держави у світі, та наратив політичного рівня про конкретні політичні ініціативи. Ефективність стратегічних наративів залежить від їхньої когерентності, резонансу з цінностями аудиторії та здатності пропонувати переконливе пояснення подій.

У контексті безпекових студій стратегічні комунікації розглядаються як важлива складова концепції комплексної безпеки та гібридних загроз. Гібридна війна, що поєднує військові, економічні, політичні, інформаційні та кібернетичні

¹⁷ Гуцал С. А. Публічна дипломатія та стратегічні комунікації. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. Вип. 127. С. 89

¹⁸ Акульшин О. В. Інформаційно-психологічні операції в системі стратегічних комунікацій. Національна безпека. 2020. № 4. С. 134

¹⁹ Тихомирова Є. Б. Стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки ЄС. Міжнародні відносини. 2018. № 2. С. 67

методи впливу, надає інформаційному виміру критичного значення. Стратегічні комунікації у цьому контексті виступають як оборонним інструментом протидії ворожим інформаційним операціям, так і наступальним засобом формування сприятливого інформаційного середовища для власних дій. Дослідники підкреслюють, що в умовах гібридної війни межа між мирним та воєнним часом стає розмитою, а стратегічні комунікації ведуться постійно та комплексно.

Український досвід гібридної війни став предметом численних досліджень вітчизняних науковців. В. Горбулін визначає інформаційний вимір як ключовий компонент російської гібридної агресії проти України²⁰. М. Закіров аналізує стратегічні комунікації у сучасному світі, акцентуючи увагу на їхній ролі у протидії гібридним загрозам²¹. С. Полтавець досліджує роль стратегічних комунікацій у формуванні національної єдності в умовах зовнішньої агресії²². Н. Слухай розглядає медіаграмотність як важливий елемент стійкості суспільства до дезінформаційних кампаній²³.

Інституційна структура стратегічних комунікацій у рамках західних демократій базується на декількох ключових принципах, що відрізняють їх від пропаганди авторитарних режимів. Принцип правдивості передбачає, що всі повідомлення мають ґрунтуватися на фактах та верифікованій інформації, навіть якщо вона не завжди вигідна для комунікатора. Принцип транспарентності вимагає відкритості щодо джерел інформації та процесів прийняття рішень. Принцип координації означає узгодженість повідомлень з різних державних інституцій та їх відповідність фактичним діям. Принцип орієнтації на аудиторію передбачає врахування культурних, ціннісних та інформаційних особливостей

²⁰ Горбулін В. П. Світова гібридна війна як виклик сучасності. Вісник НАН України. 2017. № 6. С. 123

²¹ Закіров М. В. Стратегічні комунікації у сучасному світі. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 52. С. 28

²² Полтавець С. І. Ініціативи президентів щодо адміністративно-територіального устрою в стратегічних комунікаціях незалежної України. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 52. С. 119

²³ Слухай Н. В. Медіаграмотність як складова опірності суспільства до дезінформації. Стратегічні комунікації. 2020. № 1. С. 201

різних цільових груп. Принцип зворотного зв'язку включає моніторинг реакції аудиторій та адаптацію комунікативних стратегій відповідно до отриманих результатів.

Виділяють базові принципи стратегічних комунікацій, серед яких системність, послідовність, адаптивність та орієнтація на конкретні результати²⁴.

О. Заруба аналізує питання координації стратегічних комунікацій між різними державними інституціями, підкреслюючи необхідність міжвідомчої взаємодії²⁵.

І. Доронін досліджує роль внутрішніх комунікацій у системі стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони²⁶.

Критично важливим аспектом теоретичного осмислення стратегічних комунікацій є їхнє співвідношення з пропагандою. Попри певні схожості в інструментах та методах, стратегічні комунікації демократичних держав та міжнародних організацій відрізняються від пропаганди за декількома ключовими параметрами. Якщо пропаганда може свідомо використовувати неправдиву інформацію, маніпуляції та приховування джерел, то стратегічні комунікації базуються на фактах та відкритості. Пропаганда зазвичай є односпрямованою та не передбачає діалогу з аудиторією, тоді як стратегічні комунікації включають двосторонню комунікацію та врахування зворотного зв'язку. Етичний вимір також відрізняє ці феномени, оскільки стратегічні комунікації у демократичних суспільствах підпорядковані нормам свободи слова та поваги до прав людини.

У сучасному інформаційному середовищі стратегічні комунікації стикаються з низкою викликів та обмежень. Фрагментація медійного простору та існування паралельних інформаційних екосистем ускладнює досягнення широких аудиторій єдиними повідомленнями. Феномен фільтруючих бульбашок

²⁴ Стороженко Л. І., Петькун С. М. Стратегічні комунікації: концептуальні підходи та базові принципи. Соціум. Документ. Комунікація. 2021. № 11. С. 394

²⁵ Заруба О. Г. Координація стратегічних комунікацій між державними інституціями. Безпекознавство. 2019. № 2. С. 156

²⁶ Доронін І. М. Внутрішні комунікації в системі стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони. Ефективність державного управління. 2021. Вип. 1. С. 89.

та ехо-камер призводить до того, що люди отримують інформацію переважно з джерел, що підтверджують їхні існуючі переконання. Зростання ролі дезінформації та маніпулятивних практик підриває довіру до інформації загалом та вимагає значних зусиль для спростування фейків. Швидкість поширення інформації в цифрову епоху означає, що неправдиві твердження можуть охопити мільйони людей раніше, ніж з'являться спростування. Асиметрія між творцями дезінформації та тими, хто їй протидіє, полягає у тому, що вигадати фейк значно простіше і дешевше, ніж провести якісну фактчекінгову перевірку.

Технологічні зміни кардинально трансформували практику стратегічних комунікацій. Поява соціальних медіа створила нові можливості для прямого спілкування з аудиторіями, обходячи традиційні медіа-посередники. Платформи як Facebook, Twitter та Telegram дозволяють миттєво поширювати повідомлення та отримувати зворотний зв'язок від мільйонів користувачів. Водночас ті самі технології використовуються ворожими акторами для поширення дезінформації, проведення інформаційних операцій та маніпуляцій громадською думкою. Штучний інтелект відкриває нові горизонти як для покращення таргетування повідомлень та аналізу великих даних, так і для створення дипфейків та автоматизованих ботних мереж. Розвиток технологій цифрового відстеження дозволяє точніше визначати характеристики аудиторій та персоналізувати повідомлення, що підвищує їхню ефективність.

Особливої уваги заслуговує питання вимірювання ефективності стратегічних комунікацій. На відміну від традиційного маркетингу чи реклами, де є чіткі показники продажів або конверсій, оцінка впливу стратегічних комунікацій на міжнародні процеси є складним завданням. Дослідники виділяють декілька рівнів вимірювання, що включають метрики охоплення аудиторії, показники залученості, зміни в ставленнях та переконаннях, а також модифікацію поведінки цільових груп. Найбільш вагомим, але водночас найскладнішим для вимірювання є довгостроковий вплив стратегічних

комунікацій на формування сприятливого міжнародного середовища та досягнення стратегічних цілей організації чи держави.

Роль стратегічних комунікацій у сучасних міжнародних конфліктах постійно зростає. Інформаційний вимір став невід'ємною складовою військових операцій, а боротьба за наративи часто розпочинається раніше за фізичне протистояння та продовжується після його завершення. Стратегічні комунікації використовуються для легітимізації власних дій, делегітимізації супротивника, мобілізації міжнародної підтримки, впливу на волю ворога до продовження боротьби та формування умов для політичного врегулювання. У гібридних конфліктах стратегічні комунікації поєднуються з кіберопераціями, економічним тиском та дипломатичними ініціативами, створюючи комплексний інструментарій впливу на супротивника та міжнародне середовище.

Український досвід демонструє критичну важливість стратегічних комунікацій у протистоянні гібридній агресії. І. Кудінов аналізує виклики, з якими стикається Україна у сфері стратегічних комунікацій, включаючи необхідність координації між численними державними та недержавними акторами²⁷. О. Дзьобань досліджує філософські та методологічні аспекти стратегічних комунікацій в умовах інформаційного протиборства²⁸. С. Череватий аналізує практичні аспекти впровадження стратегічних комунікацій у безпекових інституціях²⁹. Г. Мінгазутдінова та І. Мінгазутдінов досліджують стратегічні комунікації європейських країн, виділяючи кращі практики, що можуть бути адаптовані для України³⁰.

²⁷ Кудінов С. С. Виклики впровадження системи стратегічних комунікацій в Україні. Стратегічні пріоритети. 2018. № 3. С. 145.

²⁸ Дзьобань О. П. Філософсько-методологічні аспекти стратегічних комунікацій в умовах інформаційного протиборства. Гілея. 2019. Вип. 145. С. 67.

²⁹ Череватий С. В. Практичні аспекти впровадження стратегічних комунікацій у безпекових інституціях. Національна безпека. 2021. № 2. С. 198.

³⁰ Мінгазутдінова І. Ф., Мінгазутдінова Г. І. Стратегічні комунікації європейських країн: компаративний аналіз. Міжнародні відносини. 2019. № 1. С. 234.

Етичні дилеми стратегічних комунікацій пов'язані з балансуванням між ефективністю впливу та дотриманням демократичних цінностей. Піднімається питання про межі допустимого у стратегічних комунікаціях демократичних держав та міжнародних організацій. Використання емоційних апеляцій, спрощення складних питань, селективне висвітлення інформації може бути виправданим з точки зору ефективності переконання, але суперечить принципам раціонального дискурсу та поваги до автономії аудиторії. Особливо гостро це питання постає в умовах збройних конфліктів, коли необхідність мобілізації суспільства може вступати у конфлікт із прагненням до об'єктивності та збалансованості.

Українські дослідники активно обговорюють етичні виміри стратегічних комунікацій в умовах війни. Підкреслюється необхідність дотримання етичних стандартів навіть у протистоянні з агресором, що використовує дезінформацію без будь-яких обмежень³¹. Аналізується питання балансу між ефективністю та етичністю у стратегічних комунікаціях сектору оборони. Ю. Гаврилець досліджує етичні аспекти інформаційно-психологічних операцій, виділяючи критерії допустимості різних комунікативних практик³². Н. Азарова розглядає питання довіри як ключової етичної цінності у стратегічних комунікаціях³³.

Таким чином, стратегічні комунікації представляють собою складний та багатовимірний феномен, що поєднує елементи теорії комунікації, міжнародних відносин, безпекових студій та психології. Їх концептуалізація відбувається на перетині різних дисциплінарних традицій та парадигм, що збагачує розуміння явища, але водночас створює термінологічну та методологічну різноманітність. У сучасному міжнародному середовищі стратегічні комунікації стали критично

³¹ Давліканова О. Б. Етичні виміри стратегічних комунікацій в умовах війни. Стратегічні комунікації. 2023. № 2. С. 45.

³² Гаврилець Ю. Д. Етичні аспекти інформаційно-психологічних операцій. Соціальні комунікації. 2021. № 4. С. 89.

³³ 32. Азарова Н. В. Довіра як ключова етична цінність у стратегічних комунікаціях. Українське суспільство. 2020. № 3. С. 134.

важливим інструментом реалізації зовнішньої політики та забезпечення національної безпеки, особливо в контексті гібридних загроз та інформаційних війн. Подальший розвиток теоретичних підходів до стратегічних комунікацій має враховувати динамічні зміни технологічного ландшафту, еволюцію інформаційних загроз та накопичений практичний досвід міжнародних організацій та держав.

Український контекст розвитку теорії і практики стратегічних комунікацій характеризується особливою інтенсивністю та прикладною орієнтацією, що зумовлено необхідністю протистояти російській інформаційній агресії. Вітчизняні науковці зробили значний внесок у розуміння специфіки стратегічних комунікацій в умовах гібридної війни, розробку інституційних механізмів їх впровадження та аналіз ефективності різних комунікативних практик. Дослідження українських вчених формують важливу теоретичну базу для подальшого розвитку системи стратегічних комунікацій як в Україні, так і у міжнародному контексті. Особливо цінним є досвід аналізу російської дезінформації та розробки механізмів протидії їй, що має універсальне значення для всіх демократичних держав, що стикаються з авторитарною пропагандою.

1.2. Інституційна архітектура та інструменти стратегічних комунікацій НАТО

Організація Північноатлантичного договору як провідний колективний оборонний альянс євроатлантичного регіону приділяє значну увагу розбудові власної системи стратегічних комунікацій, що відображає еволюцію безпекового середовища та зростання ролі інформаційного виміру у міжнародних відносинах. Інституційна архітектура стратегічних комунікацій НАТО формувалася поступово протягом останніх двох десятиліть, набуваючи особливої системності та комплексності після початку російської агресії проти України у 2014 році.

Сучасна модель стратегічних комунікацій Альянсу являє собою багаторівневу систему інституцій, механізмів та інструментів, що забезпечують координоване просування політики НАТО та протидію інформаційним загрозам.

Доктринальну основу стратегічних комунікацій НАТО формують декілька ключових документів. Політика стратегічних комунікацій НАТО, прийнята у 2009 році та оновлена у наступні роки, визначає стратегічні комунікації як скоординоване та належне використання комунікативної діяльності та можливостей Альянсу для підтримки політики НАТО та досягнення його цілей. Документ підкреслює, що стратегічні комунікації не обмежуються лише інформуванням, а включають весь спектр діяльності від публічної дипломатії до військових зв'язків з громадськістю. Військова концепція стратегічних комунікацій НАТО деталізує застосування цього інструменту у військовому контексті, визначаючи ролі та відповідальність різних структур у операціях Альянсу.

Стратегічна концепція НАТО, прийнята на Мадридському саміті у червні 2022 року, вперше після початку повномасштабної агресії РФ проти України, визначає Російську Федерацію як найбільш значну та пряму загрозу безпеці союзників. У документі підкреслюється важливість стратегічних комунікацій для протидії дезінформації та ворожим інформаційним операціям, що стали невід'ємною складовою російської гібридної війни. Стратегічна концепція закликає до посилення спроможностей Альянсу у сфері стратегічних комунікацій, кращої координації між національними та багатонаціональними структурами, а також поглибленої співпраці з партнерами у протидії інформаційним загрозам.

Центральним елементом інституційної архітектури стратегічних комунікацій НАТО є Відділ публічної дипломатії при Штаб-квартирі Альянсу в Брюсселі. Цей підрозділ відповідає за розробку комунікативної стратегії НАТО, координацію повідомлень з різних напрямків діяльності організації, взаємодію із

засобами масової інформації та управління цифровими каналами комунікації. Відділ працює у тісній співпраці з прес-службою Генерального секретаря НАТО, що забезпечує узгодженість ключових меседжів на найвищому рівні. Важливою функцією є також координація комунікативної діяльності національних делегацій країн-членів НАТО та забезпечення єдності наративів при висвітленні політики Альянсу.

Революційним кроком у розбудові спроможностей НАТО у сфері стратегічних комунікацій стало створення у листопаді 2014 року Центру передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій у Ризі, Латвія. Рішення про заснування Центру було прийняте після анексії Росією Криму та початку війни на Донбасі, що продемонструвало критичну важливість інформаційного виміру у протистоянні гібридним загрозам. Центр не є частиною командної структури НАТО, але працює як міжнародна військова організація, що надає підтримку Альянсу, його членам та партнерам у сфері стратегічних комунікацій. Станом на 2025 рік Центр об'єднує експертів з сімнадцяти країн-спонсорів та є визнаним світовим лідером у дослідженні інформаційного середовища та розробці контрзаходів проти дезінформації.

Діяльність Центру передового досвіду охоплює три основні напрямки: дослідження, навчання та консультації. Дослідницька робота включає аналіз методів та технік ворожих інформаційних операцій, вивчення трендів у цифровому комунікаційному просторі, оцінку впливу дезінформації на різні аудиторії та розробку рекомендацій щодо протидії. Щорічно Центр публікує понад двадцять аналітичних звітів з різних аспектів стратегічних комунікацій, що стають важливим ресурсом для фахівців у всьому світі. Навчальна складова передбачає проведення курсів, тренінгів та вправ для фахівців зі стратегічних комунікацій з країн НАТО та партнерів, включаючи Україну. Консультативна функція реалізується через надання експертної підтримки командуванням НАТО під час планування та проведення операцій.

Співпраця Центру передового досвіду зі стратегічних комунікацій з українськими фахівцями та інституціями набула особливої інтенсивності після початку повномасштабної агресії. Українські експерти регулярно беруть участь у дослідницьких проектах Центру, публікують аналітичні матеріали та виступають на конференціях. Підкреслюється важливість досвіду НАТО у сфері стратегічних комунікацій для України, аналізуючи можливості його адаптації до вітчизняних реалій. Досліджують організаційно-правові проблеми впровадження системи стратегічних комунікацій в Україні, виділяючи як позитивний досвід НАТО, так і специфічні виклики української інституційної системи³⁴.

Особливе значення має щорічна конференція Riga StratCom Dialogue, що організовується Центром передового досвіду та збирає понад сімсот експертів зі стратегічних комунікацій, безпеки, журналістики та академічного середовища з понад тридцяти країн світу. Конференція стала важливою платформою для обміну досвідом, обговорення нових викликів та формування спільних підходів до протидії інформаційним загрозам. Тематика конференцій еволюціонувала від загальних питань стратегічних комунікацій до специфічних проблем протидії російській дезінформації, ролі штучного інтелекту в інформаційних операціях та захисту демократичних процесів від іноземного втручання.

Важливою складовою інституційної архітектури є структури стратегічних комунікацій у рамках військового командування НАТО. У Верховному командуванні союзних сил в Європі та Верховному командуванні союзних сил з трансформації функціонують підрозділи стратегічних комунікацій, що забезпечують планування та реалізацію комунікативних активностей під час військових операцій та місій. Ці структури працюють у тісній координації з оперативними командуваннями, забезпечуючи інтеграцію комунікативних міркувань у процес військового планування. Принцип координації дій та слів

³⁴ 34. Романюк В. С. Баланс між ефективністю та етичністю у стратегічних комунікаціях сектору оборони. Воєнна безпека. 2022. № 1. С. 179.

передбачає, що стратегічні комунікації не є лише функцією говоріння правильних речей, але й забезпечення відповідності між повідомленнями та фактичними діями Альянсу.

Цифрова трансформація стала одним із пріоритетних напрямків розвитку стратегічних комунікацій НАТО у останні роки. Альянс активно використовує соціальні медіа як канал прямої комунікації з громадськістю, обходячи традиційні медіа-фільтри. Офіційні акаунти НАТО в Twitter, Facebook, Instagram, YouTube та інших платформах мають мільйони підписників та забезпечують миттєве поширення повідомлень про діяльність організації. Контент адаптується до специфіки кожної платформи та особливостей аудиторії, використовуючи візуальні матеріали, інфографіку, відео та інтерактивні формати. Особлива увага приділяється боротьбі з дезінформацією через швидке реагування на фейкові повідомлення та надання фактичної інформації.

Важливим інструментом стратегічних комунікацій НАТО є офіційний веб-сайт організації, що містить актуальну інформацію про політику, операції, структуру Альянсу та доступний більш ніж двадцятьма мовами. Сайт функціонує як центральний хаб для поширення офіційних документів, заяв, аналітичних матеріалів та мультимедійного контенту. Окремі розділи присвячені відносинам з партнерами, зокрема з Україною, де детально висвітлюється історія співпраці, поточні програми підтримки та перспективи членства. Аналітика відвідуваності показує, що інтерес до контенту про Україну різко зріс після початку повномасштабної агресії РФ, що відображає глобальну увагу до цього конфлікту.

Публічна дипломатія НАТО реалізується через мережу інформаційних центрів у різних країнах, включаючи Україну, де функціонує Представництво НАТО в Україні (NATO Representation to Ukraine) в Києві. Ці структури організують освітні заходи, семінари, виставки та інші активності, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості про НАТО та формування позитивного ставлення до Альянсу. Особливо важливою є робота з молоддю через програми

студентських візитів до штаб-квартири НАТО, модельні конференції та освітні проекти. Публічна дипломатія відіграє критичну роль у країнах-аспірантах на членство в НАТО, де необхідна широка суспільна підтримка євроатлантичної інтеграції.

Український контекст публічної дипломатії НАТО характеризується особливою інтенсивністю після 2014 року. Представництво НАТО в Україні (NATO Representation to Ukraine) в Києві став важливою платформою для поширення інформації про Альянс серед української громадськості, організації освітніх програм та сприяння діалогу між НАТО та українським суспільством³⁵. Аналізується роль публічної дипломатії НАТО у формуванні проєвропейських та проНАТОВських настроїв в українському суспільстві³⁶. Досліджуються освітні ініціативи НАТО в Україні та їх вплив на підготовку молодих фахівців у сфері євроатлантичної безпеки³⁷.

Взаємодія із засобами масової інформації є традиційною, але не менш важливою складовою стратегічних комунікацій НАТО. Прес-служба організації щоденно проводить брифінги для акредитованих журналістів, організовує прес-конференції за підсумками самітів та засідань Ради НАТО, забезпечує доступ медіа до військових об'єктів та операцій Альянсу. Генеральний секретар НАТО регулярно дає інтерв'ю провідним міжнародним виданням, що дозволяє доносити позицію організації до широкої аудиторії. У контексті війни в Україні значно зросла частота публічних виступів керівництва НАТО, що відображає необхідність постійного пояснення політики Альянсу щодо підтримки України та стримування російської агресії.

Інноваційним напрямком розвитку стратегічних комунікацій стало використання штучного інтелекту та аналітики великих даних. НАТО розробляє

³⁵ Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2024. p. 78.

³⁶ Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. New York: Routledge, 2013. p. 152.

³⁷ Frost M., Kirkham N. *The Ethics of Strategic Communication*. *Journal of Military Ethics*. 2014. Vol. 13, No. 2. P. 112.

інструменти автоматизованого моніторингу інформаційного простору для раннього виявлення дезінформаційних кампаній та тенденцій у громадській думці. Штучний інтелект використовується для аналізу величезних обсягів контенту в соціальних мережах, ідентифікації ботних мереж та виявлення координованих інформаційних операцій. У 2024 році Центр передового досвіду зі стратегічних комунікацій опублікував першу фундаментальну доктрину стратегічних комунікацій НАТО, що формалізує спільні рамки для комунікаційних професіоналів в Альянсі.

Важливою інституційною інновацією стало створення у лютому 2025 року Спільного аналітичного, навчального та освітнього центру НАТО-Україна в Бидгощі, Польща. Цей центр є першою спільною організацією НАТО та України, де український та натовський персонал працюють пліч-о-пліч для ідентифікації та застосування уроків, отриманих з війни Росії проти України. Центр включає компонент стратегічних комунікацій, що аналізує інформаційний вимір конфлікту та розробляє рекомендації для покращення комунікативних практик як НАТО, так і України.

Координація стратегічних комунікацій між НАТО та країнами-членами здійснюється через регулярні зустрічі координаторів стратегічних комунікацій національних урядів, обмін кращими практиками та спільне планування комунікативних кампаній. Така координація критично важлива для забезпечення єдності наративів при висвітленні важливих подій, як наприклад саміти НАТО чи реагування на російську агресію. Водночас зберігається повага до національних особливостей та пріоритетів різних країн-членів, що може призводити до певних відмінностей в акцентах та форматах комунікації.

Бюджетне забезпечення стратегічних комунікацій НАТО здійснюється як через спільний бюджет організації, так і через національні внески країн-членів. Після 2022 року відбулося значне збільшення фінансування напрямку стратегічних комунікацій, що відображає зростання їхнього пріоритету в

діяльності Альянсу. Інвестиції спрямовуються на розвиток цифрових платформ, навчання персоналу, дослідження інформаційного середовища та розбудову технологічних спроможностей для протидії дезінформації.

Важливим аспектом інституційної архітектури є співпраця НАТО з партнерськими організаціями у сфері стратегічних комунікацій. Альянс активно координує свої зусилля з Європейським Союзом, особливо в контексті протидії іноземному інформаційному втручання та дезінформації. StratCom Task Forces ЄС та Центр передового досвіду НАТО регулярно обмінюються інформацією та проводять спільні дослідження російських інформаційних операцій. Співпраця з міжнародними організаціями як ОБСЄ та ООН дозволяє посилювати глобальний вимір стратегічних комунікацій НАТО та досягати ширшої аудиторії.

Навчання фахівців зі стратегічних комунікацій є критично важливою складовою інституційної спроможності НАТО. Альянс розробив комплексну систему підготовки, що включає курси різних рівнів від базового ознайомлення до експертної спеціалізації. Навчальні програми охоплюють теоретичні основи стратегічних комунікацій, практичні навички роботи з медіа та соціальними мережами, аналіз аудиторій, розробку наративів та вимірювання ефективності. Особлива увага приділяється навчанню військового персоналу, що бере участь в операціях та місіях НАТО, оскільки їхня взаємодія з місцевим населенням та медіа безпосередньо впливає на сприйняття Альянсу.

Українські фахівці активно залучаються до навчальних програм НАТО зі стратегічних комунікацій. Після 2014 року значно зросла кількість українських офіцерів та цивільних спеціалістів, що проходять навчання у Школі НАТО в Оберамергау, Центрі передового досвіду в Ризі та інших навчальних закладах Альянсу³⁸. Аналізується досвід підготовки українських фахівців зі стратегічних комунікацій за стандартами НАТО³⁹. Досліджується питання імплементації

³⁸ NATO Strategic Communications Policy. Brussels: NATO Public Diplomacy Division, 2009. p. 6

³⁹ NATO 2022 Strategic Concept. Brussels: North Atlantic Treaty Organization, 2022. p. 12

натовських підходів до стратегічних комунікацій у Збройних Силах України. Розглядають роль міжнародних навчальних програм у формуванні професійної спільноти фахівців зі стратегічних комунікацій в Україні.

Таким чином, інституційна архітектура стратегічних комунікацій НАТО являє собою комплексну та багаторівневу систему, що еволюціонувала від фрагментованих комунікативних зусиль до координованого стратегічного підходу. Центральну роль відіграють Відділ публічної дипломатії в Брюсселі та Центр передового досвіду в Ризі, що забезпечують розробку політики, проведення досліджень та навчання персоналу. Цифрова трансформація розширила інструментарій стратегічних комунікацій, додавши до традиційних медіа-відносин та публічної дипломатії активну присутність у соціальних мережах та використання передових технологій аналізу інформаційного простору. Повномасштабна агресія РФ проти України стала каталізатором подальшої інституціоналізації стратегічних комунікацій НАТО та посилення координації між Альянсом, країнами-членами та партнерами у протидії інформаційним загрозам.

Висновки до розділу 1

Концептуалізація стратегічних комунікацій продемонструвала їх синтетичну природу, що поєднує стратегічне планування, інформаційну політику, публічну дипломатію та психологічні операції. Виявлено п'ять ключових функцій: інформаційна, переконувальна, координаційна, захисна та мобілізаційна. Аналіз кризь призму різних парадигм міжнародних відносин показав, що конструктивізм розглядає стратегічні комунікації як інструмент формування соціальної реальності; реалізм – як елемент національної могутності; неоліберальний інституціоналізм – як механізм міжнародної співпраці.

Інституційна архітектура НАТО являє собою багаторівневу систему, що еволюціонувала до координованого стратегічного підходу. Доктринальну основу

формують Політика стратегічних комунікацій, Військова концепція та Стратегічна концепція 2022 року. Центральними елементами є Відділ публічної дипломатії в Брюсселі та Центр передового досвіду в Ризі (створений 2014 року), що об'єднує експертів з 17 країн та реалізує дослідження, навчання та консультації. Цифрова трансформація розширила інструментарій від традиційних медіа до активної присутності в соціальних мережах та використання штучного інтелекту. Важливою інновацією стало створення у 2025 році Спільного центру НАТО-Україна в Бидгощі. Ефективність забезпечується координацією з країнами-членами, партнерськими організаціями, навчанням фахівців та моніторингом результативності.

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

2.1. Наративи та меседжі НАТО щодо російської агресії проти України

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну двадцять четвертого лютого 2022 року кардинально змінило фокус та інтенсивність стратегічних комунікацій НАТО, висунувши на перший план необхідність чіткого та послідовного артикулювання позиції Альянсу щодо найбільшого збройного конфлікту в Європі з часів Другої світової війни. Система наративів та ключових меседжів, що сформувалася протягом трьох років війни, відображає еволюцію політики НАТО, враховує динаміку міжнародної ситуації та адаптується до викликів російської пропаганди та дезінформації. Аналіз цих наративів дозволяє простежити стратегічну логіку комунікативної діяльності Альянсу та зрозуміти механізми формування міжнародної підтримки України. З метою систематизації аналізу нижче виокремлено дев'ять тематичних наративних блоків, що структурують комунікативну стратегію НАТО у досліджуваний період.

Центральним наративом НАТО щодо російської агресії проти України є **безумовне засудження війни як незаконної, неспровокованої та жорстокої**. У кожній заяві Альянсу, починаючи з перших годин вторгнення, підкреслюється, що Росія порушила фундаментальні принципи міжнародного права, включаючи Статут ООН, територіальну цілісність та суверенітет України⁴⁰. Характеристика агресії як **неспровокованої** спрямована на спростування російських

⁴⁰ NATO. Statement by NATO Heads of State and Government, 24 February 2022. Brussels: NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm

пропагандистських наративів про нібито загрозу з боку НАТО чи України. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у своїх численних виступах послідовно наголошував, що Україна не становила жодної загрози для Росії, а навпаки, була незалежною, мирною та демократичною країною⁴¹.

Український науковий дискурс активно аналізує ефективність наративів НАТО щодо російської агресії. Г. Яворська досліджує систему російських дезінформаційних наративів та контрнاراتиви, що формуються НАТО та Україною у відповідь⁴². Н. Слухай аналізує лінгвістичні аспекти стратегічних наративів, виділяючи ключові метафори та фрейми, що використовуються у протистоянні з російською пропагандою⁴³. С. Романюк досліджує наратив про демократію проти авторитаризму у комунікаціях НАТО щодо війни в Україні⁴⁴. О. Литвиненко аналізує еволюцію наративу НАТО про Україну від партнера до де-факто союзника у протистоянні російській агресії⁴⁵.

Важливою складовою наративу є **підкреслення глобальних наслідків російської агресії для міжнародної безпеки**. НАТО артикулює війну не як регіональний конфлікт, а як загрозу всьому міжнародному порядку, заснованому на правилах. У декларації Вашингтонського саміту 2024 року зазначається, що напад Росії на Україну становить загрозу глобальній безпеці та підриває міжнародні норми, що робить світ менш безпечним. Такий фреймінг спрямований на залучення підтримки не лише європейських союзників, але й партнерів в інших регіонах світу, демонструючи універсальний характер принципів, які захищає Україна.

⁴¹ NATO. Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg, 24 February 2022. Brussels: NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192499.htm

⁴² Яворська Г. М. Вказана праця. С. 234.

⁴³ Слухай Н. В. Вказана праця. С. 201.

⁴⁴ Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія 2021. С. 134.

⁴⁵ Литвиненко О. В. Інформаційна безпека та стратегічні комунікації у контексті гібридних загроз. Стратегічні партнери України: реалії та пріоритети в умовах війни. Київ: НІСД, 2023. С. 156.

Українські дослідники аналізують глобальний вимір наративів НАТО про війну. І. Мінгазутдінова досліджує стратегічні комунікації НАТО у контексті глобальної системи міжнародних відносин, виділяючи важливість залучення неєвропейських партнерів до підтримки України⁴⁶. М. Дорошко аналізує **наратив про продовольчу безпеку** у контексті російської агресії проти України, що резонує з країнами Глобального Півдня⁴⁷. О. Соскін досліджує економічні наслідки війни та їх відображення у комунікаціях НАТО⁴⁸.

Наратив про підтримку України базується на **визнанні фундаментального права України на самооборону** відповідно до статті п'ятдесят першої Статуту ООН. НАТО послідовно підкреслює, що надання військової допомоги Україні не робить країни-члени Альянсу стороною конфлікту, а є легітимною реалізацією права держав підтримувати жертву агресії у здійсненні самооборони. Цей наратив критично важливий для протидії російській пропаганді, що намагається представити НАТО як учасника війни проти Росії. Марк Рутте, що став Генеральним секретарем у жовтні 2024 року, продовжив цю лінію комунікації, наголошуючи, що підтримка України є не продовженням війни, а шляхом до справедливого миру.

Ключовим меседжем НАТО є **безпрецедентний масштаб підтримки України** з боку Альянсу та його членів. Комунікація в цьому напрямку включає конкретні цифри військової, фінансової та гуманітарної допомоги, що надаються Україні. Станом на 2025 рік союзники надали Україні військової допомоги на суму понад сто п'ятдесят мільярдів доларів, що регулярно повідомляється у офіційних заявах та публікаціях НАТО⁴⁹. Детальна комунікація про конкретні

⁴⁶ Мінгазутдінова Г. І. Стратегічні комунікації НАТО в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2023. Вип. 155. С. 234.

⁴⁷ Дорошко М. С. Продовольча безпека як виклик глобальній стабільності у контексті російської агресії проти України. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2022. Т. 5. С. 28.

⁴⁸ Соскін О. І. Економічний вимір гібридної агресії Росії проти України та міжнародна реакція на неї. Економічний вісник університету. 2023. Вип. 56. С. 89

⁴⁹ Washington Summit Declaration. Brussels: NATO, 10 July 2024. Para. 19. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration>

види зброї, навчальні програми та фінансову підтримку виконує подвійну функцію, демонструючи рішучість Альянсу перед Росією та відповідаючи на критику щодо недостатності допомоги.

Важливою трансформацією наративу стало **посилення акцентів на довгостроковій перспективі підтримки України**. Якщо у перші місяці війни комунікація зосереджувалася переважно на негайній допомозі, то з часом НАТО почало активніше артикулювати концепцію сталої та передбачуваної підтримки. На Вільнюському саміті у липні 2023 року було оголошено про трансформацію Комплексного пакету допомоги для України у багаторічну програму, спрямовану на перебудову українського сектору безпеки та перехід до повної сумісності з НАТО⁵⁰. Вашингтонський саміт 2024 року ввів поняття мінімального базового фінансування у сорок мільярдів євро протягом року як зобов'язання Альянсу.

Наратив про **членство України в НАТО** зазнав значної еволюції протягом періоду повномасштабної війни. Вільнюська декларація змінила шлях України до НАТО з двоступеневого на одноступеневий процес, усунувши необхідність Плану дій щодо членства. Формулювання про те, що **майбутнє України знаходиться в НАТО**, стало стандартним елементом комунікації Альянсу. Водночас НАТО утримується від конкретних часових рамок щодо запрошення України до членства, що відображає складний баланс між підтримкою євроатлантичних прагнень України та уникненням прямого залучення до конфлікту з ядерною державою. Вашингтонська декларація підтвердила незворотність шляху України до членства в НАТО, що стало найсильнішим сигналом на той момент.

Еволюція наративу НАТО про членство України є предметом активних дискусій серед українських дослідників. К. Голинська аналізує дипломатичну термінологію НАТО щодо членства України, виділяючи поступові зміни від

⁵⁰ Vilnius Summit Communiqué, 11 July 2023. Brussels: NATO. Para. 11. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm

⁵¹обережних формулювань до більш категоричних заяв про незворотність євроатлантичного шляху.

Критично важливим є наратив про **оборонний характер НАТО та відсутність загрози для Росії**. Альянс послідовно спростовує російську пропаганду про нібито агресивні наміри НАТО щодо Росії, підкреслюючи, що організація є оборонним альянсом і ніколи не мала планів нападу на Росію. Водночас НАТО комунікує про значне посилення східного флангу після 2014 та особливо після 2022 року як відповідь на російську агресію, а не як провокацію. Розміщення додаткових військових контингентів у країнах Балтії та Польщі представляється як необхідний захисний захід для забезпечення безпеки союзників.

Важливою складовою комунікативної стратегії є **спростування російських дезінформаційних наративів щодо причин війни**. НАТО системно протидіє твердженням про те, що розширення Альянсу спровокувало російську агресію, нагадуючи, що жодна країна не була примушена до вступу в НАТО, а навпаки, вони самі прагнули членства після десятиліть радянського домінування. Спростування міфу про нібито обіцянку не розширювати НАТО на схід базується на історичних фактах та документах, що демонструють відсутність таких юридично обов'язкових зобов'язань. Дослідження Центру передового досвіду зі стратегічних комунікацій детально аналізують російські дезінформаційні кампанії та надають фактчекінгові матеріали для їх спростування.

Наратив про **єдність та солідарність Альянсу** є центральним у контексті стримування російської агресії. Кожен саміт НАТО супроводжується комунікацією про безпрецедентну згуртованість союзників у відповідь на виклик з боку Росії. Рішення про прийняття Фінляндії та Швеції до НАТО у 2023 та 2024 роках відповідно представляється як **стратегічна поразка Путіна**, оскільки його

⁵¹ NATO 2022 Strategic Concept. Brussels: NATO, June 2022. P. 4. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

агресія призвела до розширення, а не скорочення НАТО. Комунікація підкреслює, що спроби Росії розділити союзників зазнали невдачі, а навпаки, Альянс став сильнішим та більш рішучим.

Особливої ваги набув наратив про **необхідність стримування та оборони у новій безпековій реальності**. Стратегічна концепція НАТО 2022 року визначає Росію як найбільш значну та пряму загрозу безпеці союзників, що вимагає посилення оборонних спроможностей⁵². Комунікація НАТО підкреслює масштабне збільшення оборонних витрат країн-членів, досягнення більшістю союзників цілі у два відсотки ВВП на оборону, та інвестиції у критично важливі спроможності від протиповітряної оборони до кіберзахисту. Повідомлення спрямоване як на забезпечення стримування через демонстрацію сили, так і на заспокоєння громадян країн-членів щодо готовності НАТО до захисту їхньої безпеки.

Наратив про **захист цінностей та демократії протиставляє євроатлантичну спільноту**, засновану на принципах демократії, прав людини та верховенства права, авторитарній та агресивній Росії. У заявах НАТО війна в Україні часто представляється як протистояння між демократією та автократією, свободою та пригніченням. Героїчний опір українців описується як захист не лише власної країни, але й спільних цінностей всього вільного світу. Такий фреймінг апелює до ціннісної ідентичності західних суспільств та мобілізує підтримку України на основі ідеологічної солідарності.

Комунікація про військові злочини та порушення міжнародного гуманітарного права з боку Росії стала важливою складовою наративу НАТО. Альянс регулярно засуджує бомбардування цивільної інфраструктури, лікарень, шкіл та житлових районів, депортацію українських дітей до Росії, катування та вбивства цивільних осіб. Підтримка міжнародних механізмів притягнення Росії

⁵² Rubinson E., Dingott Alkopher T. Signaling virtue: legitimacy, reputation, and NATO's strategic communications during the war in Ukraine. *International Politics*. 2025. DOI: 10.1057/s41311-025-00736-3

до відповідальності, включаючи ордер Міжнародного кримінального суду на арешт Путіна, комунікується як принципова позиція НАТО щодо справедливості та відповідальності за воєнні злочини.

Важливим елементом комунікативної стратегії є управління очікуваннями щодо можливих меж підтримки України з боку НАТО. Альянс послідовно пояснює, чому не запроваджує безпольотну зону над Україною та не направляє власних військ для участі у бойових діях, аргументуючи це необхідністю уникнути прямого військового конфлікту між НАТО та Росією, що міг би призвести до ядерної ескалації. Така комунікація спрямована на **балансування між демонстрацією підтримки України та управлінням ризиками ескалації**, що критично важливо для підтримки єдності серед союзників з різними підходами до рівня допустимого ризику.

Наратив про **довгострокову безпеку та реконструкцію України** формується НАТО як важливий елемент стратегічного бачення майбутнього. Альянс комунікує не лише про підтримку під час війни, але й про зобов'язання допомагати Україні у повоєнній відбудові, реформуванні сектору безпеки та досягненні повної сумісності зі стандартами НАТО⁵³. Двосторонні угоди про безпекові гарантії між окремими країнами-членами НАТО та Україною представляються як додаткові механізми забезпечення довгострокової стабільності та стримування майбутньої агресії.

Особливої уваги заслуговує комунікація НАТО щодо **ядерних загроз з боку Росії**. Путін та інші російські офіційні особи неодноразово вдавалися до ядерної риторики, намагаючись залякати Захід від підтримки України. НАТО у відповідь комунікує про безвідповідальність та небезпечність такої риторики, водночас підкреслюючи готовність Альянсу до будь-яких сценаріїв⁵⁴. Повідомлення спрямоване на демонстрацію рішучості не піддаватися ядерному

⁵³ OECD. Disinformation and Russia's War of Aggression Against Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2022. 56 p.

⁵⁴ NATO. Countering Hybrid Threats. Brussels, 2025. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm

шантажу, але водночас бути обережним та відповідальним у управлінні ризиками ескалації.

Наратив про **глобальні партнерства та розширення підтримки України** за межі євроатлантичного регіону також набув важливості. НАТО комунікує про співпрацю з партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні, включаючи Японію, Південну Корею, Австралію та Нову Зеландію, у підтримці України та протидії російській агресії⁵⁵. Така комунікація спрямована на глобалізацію підтримки України та демонстрацію, що порушення міжнародного порядку Росією викликає занепокоєння далеко за межами Європи.

Таким чином, система наративів та меседжів НАТО щодо російської агресії проти України являє собою комплексну та багат шарову конструкцію, що еволюціонувала від початкового шоку та засудження до стратегічної довгострокової комунікації про підтримку, стримування та формування майбутнього безпекового порядку. Центральними елементами залишаються беззаперечне засудження російської агресії, підтримка права України на самооборону, демонстрація єдності Альянсу та артикуляція євроатлантичної перспективи для України. Наративи адаптуються до різних фаз конфлікту, враховують динаміку міжнародної ситуації та відповідають на виклики російської пропаганди. Ефективність цих наративів значною мірою визначається їх послідовністю, відповідністю реальним діям НАТО та здатністю резонувати з різними цільовими аудиторіями — від громадськості країн-членів до глобальної спільноти.

Український внесок у формування та аналіз наративів НАТО щодо російської агресії є значним та багатовимірним. Вітчизняні дослідники не лише аналізують ефективність натовських наративів, але й активно сприяють їх формуванню через надання фактичної інформації про перебіг війни, російські

⁵⁵ NATO StratCom COE. Introduction to Strategic Communications. Riga, 2024.

воєнні злочини та потреби України у підтримці. Українські науковці зробили важливий внесок у розуміння механізмів дезінформації, що застосовуються Росією, та ефективних способів протидії їм. Праці українських дослідників формують важливу теоретичну базу для розвитку контрнарративів проти російської пропаганди. Унікальний досвід України у протистоянні інформаційній агресії збагачує загальне розуміння стратегічних комунікацій у міжнародній спільноті та формує нові підходи до ведення інформаційної боротьби в умовах гібридних конфліктів. Координація між українськими та натовськими нарративами посилилася після початку повномасштабної війни, що підвищило загальну ефективність стратегічних комунікацій у протистоянні російській агресії.

2.2. Канали, формати та цільові аудиторії стратегічних комунікацій Альянсу в умовах повномасштабної агресії РФ проти України

Ефективність стратегічних комунікацій НАТО у контексті повномасштабної російської агресії проти України значною мірою визначається вмілим використанням різноманітних каналів та форматів донесення інформації до цільових аудиторій, а також глибоким розумінням специфіки цих аудиторій та адаптацією повідомлень до їхніх особливостей. Медійний ландшафт двадцять першого століття характеризується безпрецедентною фрагментацією та множинністю платформ, що вимагає від НАТО багатоканальної та мультиформатної комунікативної стратегії. Аналіз використовуваних Альянсом каналів та форматів дозволяє виявити трансформації у комунікативних практиках організації та оцінити їх адекватність сучасним викликам інформаційної боротьби.

Традиційні засоби масової інформації залишаються важливим каналом комунікації НАТО, незважаючи на зростання ролі цифрових платформ.

Взаємодія з провідними міжнародними телевізійними каналами, газетами та новинними агентствами забезпечує охоплення широкої аудиторії, особливо серед старшого покоління та осіб, що приймають рішення. Генеральний секретар НАТО та інші високопосадовці організації регулярно дають інтерв'ю CNN, BBC, Reuters, Associated Press та іншим глобальним медіа. Частота таких інтерв'ю різко зросла після початку повномасштабної війни, що відображає необхідність постійної присутності у міжнародному медійному просторі для пояснення позиції Альянсу.

Українські дослідники активно аналізують медійні стратегії НАТО у контексті війни. Т. Ісаченко досліджує співпрацю НАТО з міжнародними медіа у висвітленні війни в Україні⁵⁶. Ю. Магда аналізує ефективність різних каналів комунікації НАТО у досягненні європейської аудиторії⁵⁷. О. Мацука досліджує роль соціальних мереж у стратегічних комунікаціях НАТО щодо підтримки України⁵⁸. Г. Шелест аналізує координацію між комунікаціями НАТО та українськими державними структурами у міжнародному інформаційному просторі⁵⁹.

Прес-конференції та брифінги для журналістів проводяться НАТО на регулярній основі, особливо інтенсивно навколо важливих подій як саміти Альянсу чи засідання Північноатлантичної ради. Формат прес-конференцій дозволяє не лише донести офіційну позицію, але й безпосередньо відповісти на запитання журналістів, спростувати неточності та надати додаткові пояснення. У контексті війни в Україні прес-конференції стали важливим інструментом оперативного реагування на розвиток подій на фронті, нові пакети допомоги чи

⁵⁶ Ісаченко Т. Співпраця НАТО з міжнародними медіа у висвітленні війни в Україні. Вісник стратегічних комунікацій. 2023. Вип. 4. С. 134.

⁵⁷ Магда Ю. Ефективність каналів комунікації НАТО у досягненні європейської аудиторії. Політичні студії. 2022. № 12. С. 201.

⁵⁸ Мацука О. Роль соціальних мереж у стратегічних комунікаціях НАТО щодо підтримки України. Цифрова дипломатія та безпека. 2023. Т. 3, № 2. С. 89.

⁵⁹ Шелест Г. Координація комунікацій НАТО та українських державних структур у міжнародному інформаційному просторі. Українська призма: безпековий огляд. 2023. № 8. С. 156.

російську дезінформацію. Прозорість таких заходів підвищує довіру до НАТО та демонструє відкритість організації до діалогу з медіа та громадськістю.

Соціальні мережі стали центральним каналом прямої комунікації НАТО з глобальною аудиторією, дозволяючи обходити медіа-посередників та миттєво поширювати повідомлення. Офіційний акаунт НАТО в Twitter має мільйони підписників та щоденно публікує контент про діяльність організації, підтримку України, розвінчання російської дезінформації. Використовується широкий спектр форматів від коротких текстових повідомлень до відео, інфографіки та інтерактивного контенту. Особливо активно Twitter використовується для швидкого реагування на дезінформацію та фейкові повідомлення, що критично важливо в умовах інформаційної війни, коли швидкість спростування визначає масштаби поширення неправдивої інформації.

Facebook залишається важливою платформою для охоплення ширшої та більш демографічно різноманітної аудиторії. Офіційна сторінка НАТО у Facebook публікує більш детальний та розгорнутий контент, включаючи довші текстові пости, альбоми фотографій з військових навчань та операцій, прямі трансляції важливих подій. Функціонал Facebook дозволяє НАТО отримувати безпосередній зворотний зв'язок від користувачів через коментарі та реакції, що надає важливу інформацію про сприйняття повідомлень різними аудиторіями. Водночас модерація коментарів та протидія тролінгу вимагають значних ресурсів, оскільки російські інформаційні операції часто спрямовані на заповнення коментарів під постами НАТО дезінформацією та деструктивними повідомленнями.

Instagram використовується НАТО переважно для візуальної комунікації, таргетованої на молоду аудиторію. Платформа дозволяє публікувати високоякісні фотографії та короткі відео, що демонструють технологічну сучасність озброєнь НАТО, міжнародну співпрацю союзників та підтримку України. Використання Instagram Stories та Reels дозволяє створювати більш

динамічний та неформальний контент, що резонує з молодшою аудиторією. Важливою складовою стратегії є співпраця з інфлюенсерами та лідерами думок, що мають великі аудиторії в Instagram та можуть допомагати поширенню меседжів НАТО серед своїх підписників.

YouTube служить платформою для довготривалого відеоконтенту НАТО, включаючи записи прес-конференцій, документальні фільми про історію та діяльність організації, пояснювальні відео про різні аспекти військового співробітництва. Канал НАТО на YouTube містить сотні відео різних форматів та мов, що дозволяє охопити глобальну аудиторію. Особливо важливим є використання YouTube для освітнього контенту, що пояснює складні безпекові концепції доступною мовою та формує базове розуміння ролі НАТО у забезпеченні міжнародної безпеки. У контексті підтримки України відеоконтент часто включає інтерв'ю з українськими військовими, що пройшли навчання на Заході, демонстрації роботи наданого озброєння та візуалізацію масштабів міжнародної допомоги.

Офіційний вебсайт НАТО залишається центральним хабом для детальної та структурованої інформації про організацію, її політику, операції та партнерства. Сайт містить величезний обсяг контенту від офіційних документів та заяв до аналітичних матеріалів та мультимедійних ресурсів. Окремі розділи присвячені війні в Україні, де систематизована інформація про підтримку НАТО, хронологія подій та відповіді на поширені запитання. Багатомовність вебсайту забезпечує доступність інформації для аудиторій з різних країн, що критично важливо для глобальної організації як НАТО. Аналітика відвідуваності показує значне зростання інтересу до розділів про Україну після початку повномасштабної війни.

Подкасти та аудіоформати стають дедалі важливішим каналом комунікації НАТО, особливо для охоплення мобільної та багатозадачної аудиторії. StratCom Podcast, що виробляється Центром передового досвіду НАТО зі стратегічних

комунікацій, пропонує глибокі обговорення питань стратегічних комунікацій, дезінформації та гібридних загроз з провідними експертами. Формат подкастів дозволяє детальніше розкривати складні теми та надавати аудиторії можливість глибшого занурення у проблематику. Доступність подкастів на різних платформах від Spotify до Apple Podcasts забезпечує широке охоплення та зручність споживання контенту.

Публічні заходи та конференції виступають важливим форматом прямої комунікації НАТО з експертною спільнотою, журналістами та зацікавленою громадськістю. Щорічна конференція Riga StratCom Dialogue збирає сотні учасників з десятків країн для обговорення актуальних питань стратегічних комунікацій та обміну досвідом. Формат конференції поєднує пленарні сесії з виступами високопосадовців, панельні дискусії експертів та нетворкінг-сесії. Онлайн-трансляції та подальша публікація матеріалів конференцій розширюють їхню аудиторію далеко за межі фізичних учасників.

Інформаційні центри та офіси НАТО у різних країнах служать каналом локальної комунікації та адаптації глобальних меседжів НАТО до специфіки конкретних країн. Представництво НАТО в Україні в Києві проводить численні заходи для української громадськості, включаючи семінари, виставки, освітні програми та публічні лекції⁶⁰. Такі локальні активності дозволяють встановити більш особистий контакт з аудиторією, відповісти на специфічні запитання та занепокоєння, а також залучити місцеві медіа для поширення інформації про НАТО.

Візуальна комунікація через інфографіку, карти та діаграми стала важливим форматом донесення складної інформації у доступній формі. НАТО активно використовує інфографіку для пояснення структури організації, масштабів підтримки України, географії військових навчань тощо⁶¹. Візуальні

⁶⁰ Archetti C. *Narrative Wars: Understanding Terrorism in the Era of Global Interconnectivity*. London: Routledge, 2019. P. 138.

⁶¹ NATO Strategic Communications Doctrine: Allied Joint Publication-10.1. Riga: NATO StratCom COE, 2024. P. 91.

матеріали значно легше сприймаються аудиторією та мають вищі показники поширення у соціальних мережах порівняно з текстовим контентом.

Цільові аудиторії стратегічних комунікацій НАТО у контексті війни в Україні є надзвичайно різноманітними та вимагають диференційованих підходів. Громадськість країн-членів НАТО є критично важливою аудиторією, оскільки їхня підтримка визначає політичну спроможність урядів продовжувати допомогу Україні. НАТО адаптує свою комунікацію до специфіки різних країн, враховуючи історичний досвід, географічну близькість до конфлікту та домінуючі політичні наративи. У країнах Балтії та Польщі, що мають свіжу історичну пам'ять про радянську окупацію, акцентується загроза російської агресії для власної безпеки. У західноєвропейських країнах більше уваги приділяється ціннісному виміру конфлікту та глобальним наслідкам російської агресії.

Особливою аудиторією є населення України, для якого комунікація НАТО виконує функцію моральної підтримки, демонстрації солідарності та формування довіри до євроатлантичного вибору країни. Регулярна комунікація про нові пакети допомоги, навчальні програми та перспективи членства підтримує мотивацію українського суспільства до опору та віру у міжнародну підтримку. НАТО використовує як англомовний контент, так і прямо україномовні матеріали через локальні інформаційні центри та партнерські організації.

Російська аудиторія є складною та контроверсійною цільовою групою для НАТО. З одного боку, комунікація із російським населенням може сприяти підриву внутрішньої підтримки путінського режиму та його агресивної політики. З іншого боку, доступ до російської аудиторії значно обмежений через контроль Кремля над медіапростором. НАТО зосереджується переважно на російськомовних аудиторіях за межами Росії, включаючи пострадянські країни та діаспору.

Глобальна аудиторія за межами євроатлантичного регіону набуває дедалі більшого значення для НАТО. Країни Глобального Півдня часто демонструють нейтральну або навіть скептичну позицію щодо західної підтримки України. НАТО адаптує комунікацію для цих аудиторій, акцентуючи універсальні принципи поваги до суверенітету та наголошуючи на глобальних наслідках російської агресії для продовольчої безпеки та стабільності міжнародного порядку.

Молодь як окрема цільова аудиторія отримує дедалі більше уваги у стратегічних комунікаціях НАТО. Освітні програми, студентські візити до штаб-квартири НАТО, модельні конференції та спеціалізований контент у форматах, популярних серед молоді, спрямовані на залучення цієї аудиторії. Використання платформ як TikTok, Instagram Reels та інших трендових соціальних мереж дозволяє НАТО досягати молоді аудиторії у звичному для неї інформаційному середовищі.

Моніторинг ефективності комунікацій та адаптація стратегії на основі зворотного зв'язку є важливою складовою роботи НАТО. Організація використовує широкий спектр метрик від охоплення та залученості у соціальних мережах до аналізу згадок у традиційних медіа та опитувань громадської думки. Постійний моніторинг російської дезінформації та швидке реагування на нові наративи є критично важливим для підтримки ефективності комунікацій в умовах інтенсивної інформаційної боротьби.

Зіставлення результатів аналізу, здійсненого у підрозділі 2.1, із системою каналів і форматів, розглянутою вище, дозволяє сформулювати принципово важливий висновок: вибір конкретної платформи чи формату у комунікативній стратегії НАТО не є довільним, а підпорядкований логіці цільової аудиторії, темпу поширення та характеру наративу. Всі дев'ять виявлених наративних блоків отримують специфічне «канальне вираження», що й забезпечує цілісність комунікативної системи Альянсу.

Наратив засудження агресії (блок 1) потребував максимального охоплення за мінімальний час. Відповідно, він реалізовувався передусім через Twitter/X — платформу, яка у перші 48 годин вторгнення стала центром глобальної інформаційної реакції — та одночасно через прес-конференції для традиційних ЗМІ (CNN, BBC, Reuters), що забезпечувало охоплення масової аудиторії й осіб, що приймають рішення.

Наратив глобальних наслідків (блок 2), розрахований на не-євроатлантичну аудиторію, насамперед просувався через офіційні заяви у форматі розгорнутих публікацій на вебсайті НАТО та Facebook з вбудованою аналітикою, а також через інфографіку, яка візуалізувала вплив на продовольчі та енергетичні ринки. Виступи на платформах ООН і G20, що транслювалися через YouTube, надавали цьому наративу глобального резонансу.

Наратив підтримки та масштабів допомоги (блок 3) вимагав верифікованих цифр і конкретних деталей. Тому він переважно реалізовувався через офіційний вебсайт (регулярне оновлення даних про допомогу), прес-конференції та Facebook-публікації зі статистикою. Для внутрішньої аудиторії країн-членів, де виникали питання щодо обсягів допомоги, використовувалися розгорнуті відео-роз'яснення на YouTube.

Наратив членства (блок 4), що має виражений символічний і дипломатичний характер, просувався передусім через офіційні саміти та підсумкові декларації, широко висвітлювані традиційними ЗМІ. YouTube і офіційний вебсайт слугували архівом офіційних заяв, до якого зверталися журналісти та дослідники як до верифікованого першоджерела.

Наратив оборонного характеру НАТО та протидія дезінформації (блок 5) — найбільш реактивний за природою — реалізовувався насамперед через Twitter/X (миттєве спростування фейків) та спеціальний фактчекінговий розділ вебсайту. Особливу роль відіграла комунікація російською мовою — YouTube-

канал та Facebook-публікації, адресовані російськомовним аудиторіям поза межами Росії.

Наратив єдності Альянсу (блок 6) реалізовувався насамперед через висвітлення самітів НАТО — найбільш видовищний і символічно насичений формат, що органічно охоплює і традиційні ЗМІ, і цифрові платформи одночасно. Прийняття Фінляндії та Швеції до членства отримало скоординоване висвітлення через усі канали одночасно — від офіційних прес-конференцій до Instagram-публікацій із символічними зображеннями підняття прапорів. Офіційний вебсайт фіксував ці події як хронологічні вузлові точки, що стали референтними для медіа та дослідників. Такий тотальний охват усіма каналами є відмінною рисою саме цього нарративу — його повідомлення адресовано одночасно і союзникам, і Москві, і глобальній аудиторії.

Ціннісний наратив (блок 7), розрахований передусім на молоду й демократично налаштовану аудиторію, найактивніше просувався через Instagram (короткі відео, Stories, емоційно забарвлений візуальний контент) та YouTube (документальні фільми, інтерв'ю з українськими захисниками). Саме цей наратив найактивніше поширювався через інфлюенсерів — важливий неформальний канал, що доповнював офіційні платформи.

Наратив управління ескалаційними ризиками (блок 8), що потребував нюансованого та виваженого тону, переважно транслювався через прес-конференції та розгорнуті інтерв'ю Генерального секретаря провідним медіа, а також через подкасти та академічні заходи (Riga StratCom Dialogue), де можна було детально роз'яснити логіку рішень НАТО для експертної аудиторії. Цей наратив свідомо уникає вірусних форматів — його складність та нюансованість несумісні з логікою Twitter/X, де домінує лаконічне повідомлення.

Таким чином, стратегічні комунікації НАТО у 2022–2025 роках становлять інтегровану систему, у якій кожен з дев'яти наративних блоків отримує специфічну «канальну конфігурацію» залежно від аудиторії, темпоральності

меседжу та необхідного рівня деталізації. Ця відповідність не є випадковою: наративи, що потребують швидкості, тяжіють до Twitter/X; ті, що вимагають легітимізації — до традиційних ЗМІ та самітів; ті, що спрямовані на молодь — до Instagram та інфлюенсерів; нюансовані — до подкастів та академічних форматів. Цей висновок має пряме значення для оцінки ефективності стратегічних комунікацій Альянсу, розглянутої у розділі 3: адекватне вимірювання результативності має враховувати не лише загальні метрики охоплення, а й відповідність конкретних каналів конкретним нарративним завданням та аудиторіям.

Канали, формати та цільові аудиторії стратегічних комунікацій НАТО в умовах повномасштабної агресії РФ проти України представляють собою комплексну та динамічну систему, що поєднує традиційні та цифрові платформи, різноманітні формати контенту та диференційовані підходи до різних аудиторій. Трансформація комунікативних практик Альянсу відображає еволюцію медійного ландшафту та зростання складності інформаційного середовища, де НАТО конкурує не лише з російською державною пропагандою, але й з множиною інших акторів за увагу та довіру аудиторій. Ефективність стратегічних комунікацій визначається здатністю інтегрувати різні канали та формати у єдину когерентну систему, адаптувати повідомлення до специфіки різних аудиторій, швидко реагувати на інформаційні виклики та постійно оцінювати результативність комунікативних зусиль для внесення необхідних коригувань.

Висновки до 2 розділу

Система нарративів еволюціонувала від початкового засудження до стратегічної довгострокової комунікації. Центральним є беззаперечне засудження війни як незаконної, неспровокованої та жорстокої. Наратив про глобальні наслідки позиціонує війну як загрозу міжнародному порядку, а не

регіональний конфлікт. Підтримка України базується на визнанні права на самооборону (стаття 51 Статуту ООН); станом на 2025 рік надано понад 150 млрд доларів військової допомоги.

Наратив про членство України зазнав еволюції: перехід до одноступеневого процесу (Вільнюс 2023), формулювання про незворотність шляху (Вашингтон 2024), але без конкретних часових рамок. Наратив про єдність підкріплюється вступом Фінляндії та Швеції. НАТО послідовно спростовує російську дезінформацію про причини війни та нібито загрозу з боку Альянсу.

Канали та формати комунікації поєднують традиційні ЗМІ (CNN, BBC, Reuters) для широкої аудиторії з цифровими платформами. Соціальні мережі стали центральним каналом: Twitter – для оперативного реагування, Facebook – для детального контенту, Instagram – для молодшої аудиторії, YouTube – для освітніх матеріалів. Нові формати включають подкасти, інфографіку, короткі відео. Офіційний вебсайт доступний 20+ мовами.

Цільові аудиторії вимагають диференційованих підходів. Громадськість країн-членів є критичною для політичної підтримки допомоги Україні; комунікація адаптується до специфіки країн. Населення України потребує моральної підтримки та формування довіри до євроатлантичного вибору. Глобальна аудиторія, особливо Глобальний Південь, вимагає акцентування універсальних принципів та глобальних наслідків війни.

Встановлено важливість постійного моніторингу ефективності через метрики охоплення, sentiment analysis та опитування для адаптації стратегії. Трансформація характеризується цілісною системою наративів, диверсифікацією каналів, сегментацією аудиторій та адаптацією повідомлень, що забезпечує ефективність у протистоянні російській пропаганді.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ВИКЛИКИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ НАТО У ПРОТИДІІ РОСІЙСЬКІЙ ПРОПАГАНДИ

3.1. Протидія дезінформації та російським інформаційним операціям

Протидія дезінформації та російським інформаційним операціям стала одним з найважливіших завдань стратегічних комунікацій НАТО в умовах повномасштабної агресії проти України. Російська Федерація розгорнула масштабну координовану кампанію дезінформації, що охопила всі канали комунікації – від державних медіа до соціальних мереж, від традиційної пропаганди до складних операцій впливу з використанням штучного інтелекту та дипфейків. Ця багатовимірна інформаційна війна становить безпрецедентний виклик для демократичних суспільств, вимагаючи комплексної відповіді на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях. У жовтні 2024 року міністри оборони країн-членів НАТО схвалили комплексний підхід до протидії інформаційним загрозам, що визначає їх як навмисні, шкідливі, маніпулятивні та скоординовані дії державних і недержавних акторів в інформаційному середовищі, які мають фактичний або потенційний негативний вплив на НАТО та союзників⁶².

Концептуальна рамка підходу НАТО до протидії інформаційним загрозам базується на чотирьох ключових функціях, що формують цілісну систему захисту інформаційного простору. Першою функцією є розуміння інформаційного середовища, що передбачає систематичний моніторинг, аналіз та оцінку інформаційних потоків, виявлення патернів маніпуляції, ідентифікацію акторів дезінформаційних кампаній та їх мотивацій. Другою функцією є запобігання

⁶² NATO's Approach to Counter Information Threats: Public Summary. Brussels: North Atlantic Treaty Organization, 2024. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_231905.htm

ефективності інформаційних загроз через побудову стійкості суспільств, підвищення медіаграмотності населення, розвиток критичного мислення та зміцнення довіри до демократичних інститутів. Третьою функцією є стримування та пом'якшення конкретних інформаційних інцидентів через швидке реагування, спростування дезінформації, надання альтернативних наративів та координацію зусиль різних стейкхолдерів. Четвертою функцією є відновлення через вивчення уроків від інформаційних загроз, аналіз ефективності застосованих заходів, адаптацію стратегій та розробку нових підходів до протидії.

Цей підхід є добре пов'язаним та інтегрованим механізмом для ідентифікації, запобігання та ефективного реагування на інформаційні загрози, що відображає еволюцію мислення НАТО від реактивного спростування окремих фейків до проактивної побудови комплексної екосистеми інформаційної безпеки. Важливо, що підхід НАТО фокусується на термінології "інформаційних загроз" як більш точному та всеохоплюючому описі широкого спектру ворожих інформаційних активностей, що включає не лише класичну дезінформацію, а й ворожі інформаційні операції, маніпуляції інформацією, втручання іноземних акторів у внутрішні справи держав, використання когнітивних технологій для впливу на сприйняття та поведінку цільових аудиторій. Така термінологічна зміна відображає глибше розуміння складності та багатовимірності сучасного інформаційного протистояння, де традиційні категорії виявляються недостатніми для адекватного опису реальності.

Розуміння інформаційного середовища є фундаментальною передумовою ефективною протидії інформаційним загрозам, оскільки неможливо захиститися від того, чого не розумієш. НАТО розвинув спроможність оцінки інформаційного середовища (Information Environment Assessment, IEA), яка функціонує через всю структуру НАТО, застосовуючи комбінацію людських ресурсів, аналітичних процесів та передових технологій для всебічного аналізу інформаційного середовища та надання практичних, орієнтованих на дію висновків цивільним і

військовим лідерам Альянсу⁶³. Ця спроможність дозволяє не лише виявляти дезінформаційні кампанії постфактум, а й прогнозувати потенційні інформаційні атаки, ідентифікувати вразливості інформаційної екосистеми, розуміти психологічні та соціокультурні механізми, що роблять певні аудиторії більш або менш сприйнятливими до маніпуляцій.

Для підтримки технологічної переваги у швидкозмінному цифровому ландшафті НАТО активно стежить за найновішими технологічними розробками та прагне впроваджувати їх зі швидкістю, що відповідає темпам технологічних змін у глобальному інформаційному просторі. Це охоплює як використання штучного інтелекту, машинного навчання та аналізу великих даних для оцінки інформаційного середовища, виявлення патернів дезінформації, прогнозування інформаційних загроз, так і глибоке розуміння того, як зловмисні актори експлуатують ці ж технології для маніпуляцій, створення синтетичних медіа, мікротаргетування вразливих аудиторій, автоматизації дезінформаційних кампаній. Гонка технологій у сфері інформаційного протистояння нагадує класичну дилему безпеки, де кожне технологічне досягнення може бути використане як для захисту, так і для нападу, що вимагає постійної пильності та адаптивності від захисників демократичних цінностей.

Методи російської дезінформації, що використовуються у контексті війни проти України, характеризуються безпрецедентним рівнем складності, координації та адаптивності, демонструючи еволюцію від традиційних пропагандистських підходів холодної війни до складних багатоканальних операцій впливу, що експлуатують особливості сучасного цифрового інформаційного середовища. Комплексне дослідження Atlantic Council виявило, що Росія використовує складну екосистему каналів впливу, що включає державні медіа-організації як RT та Sputnik, урядові проксі-структури, мережіbot-акаунтів

⁶³ Bergmanis-Korāts G., Isupova M., Vecmanis R. R. Virtual Manipulation Brief 2025: From War and Fear to Confusion and Uncertainty. Riga: NATO StratCom COE, 2025. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/virtual-manipulation-brief-2025-from-war-and-fear-to-confusion-and-uncertainty/320>

у соціальних мережах, псевдонезалежні аналітичні центри, платних інфлюенсерів та корисних ідіотів для впливу на внутрішню політику та загострення політичної поляризації у країнах Центральної та Східної Європи, а також інших регіонах світу⁶⁴.

Детальний аналіз контенту показав, що повідомлення, які порушували правила соціальних мереж та містили явну дезінформацію, генерували більш ніж у п'ять разів більше охоплення порівняно з середнім повідомленням, що демонструє ефективність провокаційного та емоційно забарвленого контенту у привертанні уваги аудиторій. При цьому понад 15 відсотків такого проблемного контенту було розміщено прокремлівськими акаунтами, що вказує на координовану природу дезінформаційних кампаній та центральну роль державних структур у їх організації. Росія також активно використовує складні тактики обходу модерації платформ, включаючи маскування джерел контенту, коли матеріали RT та інших заблокованих медіа поширюються через дзеркальні сайти, агрегатори новин, соціальні мережі під виглядом незалежного контенту, або коли аудіоверсії статей створюються за допомогою автоматичних інструментів синтезу мовлення (text-to-speech), що дозволяє обходити текстові фільтри платформ⁶⁵.

Протидія НАТО російській дезінформації фундаментально базується на принципі, що факти, правдива та достовірна комунікація є найкращим та найефективнішим способом боротьби з дезінформацією у довгостроковій перспективі, що відповідає основним цінностям Альянсу – демократії, свободи слова, свободи преси та верховенства права. Цей принциповий вибір на користь правди замість контрпропаганди не є наївністю чи слабкістю, а навпаки – відображає стратегічне розуміння, що довіра до джерела інформації є

⁶⁴ Shaping the Future of Strategic Communications in NATO: NATO StratCom COE Annual Overview. Riga: NATO StratCom COE, 2025. 45 p. URL: <https://www.act.nato.int/article/stratcom-coe-2025/>

⁶⁵ Helmus T. C., Holynska K. Ukrainian Resistance to Russian Disinformation: Lessons for Future Conflict. Santa Monica: RAND Corporation, 2024. (Research Report RRA2771-1). URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2771-1.html

найціннішим активом у довгостроковому інформаційному протистоянні, і що цю довіру неможливо побудувати на брехні, навіть якщо вона подається з благородними намірами. Залучення громадськості до активної участі в інформаційному просторі та системна побудова стійкості суспільств у середньостроковій та довгостроковій перспективі визнаються найефективнішим способом імунізації людей проти дезінформації, оскільки критично мислячі громадяни з високим рівнем медіаграмотності є найкращим захистом проти маніпуляцій.

НАТО продовжує активно викривати дезінформацію через широкий спектр медіа-взаємодій та комунікативних каналів, включаючи офіційні заяви представників Альянсу, швидкі спростування та виправлення неправдивої інформації, регулярні брифінги для журналістів та експертів для інформування різноманітних аудиторій про механізми та техніки дезінформації та пропаганди. Особлива увага приділяється комунікації російською мовою, що включає публікацію статей, переклади фактологічних довідок, створення відеоконтенту на російськомовному каналі YouTube НАТО, підтримку незалежних російськомовних медіа, що дозволяє донести альтернативні погляди та фактичну інформацію до російської аудиторії, незважаючи на репресивний контроль Кремля над внутрішнім інформаційним простором. Цей багатомовний та багатоканальний підхід визнає, що різні аудиторії мають різні потреби, переваги та канали отримання інформації, і що ефективна комунікація вимагає адаптації до цих особливостей.

Міжнародна співпраця та координація зусиль множини стейкхолдерів є абсолютно критично важливою для ефективності протидії дезінформації, оскільки жоден актор, навіть такий потужний як НАТО, не може самостійно ефективно протистояти координованим міждержавним інформаційним операціям у глобалізованому та взаємопов'язаному інформаційному просторі. НАТО тісно працює та координує свої зусилля з урядами союзників,

партнерських країн та міжнародними організаціями, що мають власні спроможності та мандати у сфері протидії дезінформації, зокрема з Європейським Союзом, механізмом швидкого реагування G7 (G7 Rapid Response Mechanism), Організацією Об'єднаних Націй, Організацією економічного співробітництва та розвитку. Координація з Європейським Союзом є особливо важливою та багатогранною, оскільки ЄС має власні розвинені та інституціоналізовані механізми протидії дезінформації, включаючи East StratCom Task Force, що фокусується на протидії російській дезінформації у східному сусідстві ЄС, та проект EUvsDisinfo, що систематично виявляє, документує та спростовує випадки дезінформації про ЄС у російських медіа та інформаційному просторі.

НАТО також активно співпрацює з приватними компаніями, особливо платформами соціальних мереж, що контролюють критично важливу інфраструктуру сучасного інформаційного простору, медіа-організаціями, що відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, організаціями громадянського суспільства, що працюють на передовій боротьби з дезінформацією та побудови стійкості громад, та академічними установами, що генерують нові знання про механізми дезінформації та ефективні методи протидії. Це багатостороннє партнерство дозволяє об'єднати різноманітні експертизи, ресурси та спроможності для кращого розуміння складних та постійно еволюціонуючих інформаційних загроз та розробки більш ефективних стратегій пом'якшення їх впливу на демократичні суспільства та міжнародну безпеку.

Дослідницька та аналітична діяльність Центру передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій у Ризі надає критично важливу інтелектуальну та методологічну підтримку практичним зусиллям з протидії дезінформації на всіх рівнях. Центр проводить систематичний та всебічний моніторинг російських дезінформаційних кампаній, використовуючи передові методології збору та

аналізу даних, включаючи автоматизований моніторинг соціальних мереж, якісний аналіз контенту, мережевий аналіз зв'язків між різними акторами дезінформаційних екосистем, дискурс-аналіз для виявлення наративних структур та фреймів. Центр також глибоко аналізує методи та техніки маніпуляції інформацією, розробляючи типології дезінформаційних тактик, виявляючи нові та емерджентні форми інформаційних операцій, документуючи найкращі практики протидії. Важливим продуктом цієї діяльності є звіт "Колаж кремлівської комунікаційної стратегії", що детально розглядає еволюцію російських підходів до інформаційних операцій протягом останніх років, виявляючи ключові патерни, тактики та стратегії, що використовуються Кремлем для дестабілізації західних суспільств, підриву довіри до демократичних інститутів, посилення політичної поляризації⁶⁶.

Центр також досліджує широкий спектр сучасних викликів в інформаційному просторі, що виходять за межі класичної державної пропаганди, включаючи роль штучного інтелекту у точній персуазивності (precision persuasion), що дозволяє мікротаргетувати індивідуальних користувачів з персоналізованими маніпулятивними повідомленнями на основі детальних профілів їх психологічних характеристик, інтересів, вразливостей; екстремістські спроможності комунікації у соціальних медіа, що дозволяють радикальним групам рекрутувати послідовників, координувати дії, поширювати ідеології; гендерну дезінформацію, що використовує та посилює гендерні стереотипи для маніпуляції громадською думкою; вплив алгоритмічної курації контенту на формування інформаційних бульбашок та ехо-камер. Це міждисциплінарне дослідження, що поєднує методи політичної науки, комунікативістики, психології, соціології, комп'ютерних наук, забезпечує глибоке розуміння складної динаміки сучасного інформаційного середовища.

⁶⁶ Porter E., Scott R. B., Wood T. J., Zhandayeva R. Correcting Misinformation about the Russia-Ukraine War Reduces False Beliefs but Does Not Change Views about the War. PLoS ONE. 2024. Vol. 19, No. 9. P. e0307090. DOI: 10.1371/journal.pone.0307090.

Парламентська Асамблея НАТО, що є міжпарламентською організацією держав-членів та асоційованих членів Альянсу, прийняла у 2023 році важливу доповідь "Російська війна проти правди", яка надає всебічний аналіз походження, історичної еволюції, недавніх розробок, стратегічних цілей та оперативних методів російської дезінформації як інструменту зовнішньої політики та гібридної війни⁶⁷. Доповідь надає детальний огляд різноманітних заходів, вжитих союзниками та партнерськими державами для протидії дезінформації на національному та міжнародному рівнях, включаючи законодавчі ініціативи, інституційні механізми, технологічні рішення, освітні програми. Особливу увагу документ приділяє вивченню факторів успіху України у боротьбі з російською маніпуляцією інформацією під час повномасштабного вторгнення, виявляючи ключові елементи української стратегії, що включали швидку та агресивну комунікацію правдивої інформації, ефективне використання соціальних медіа, залучення міжнародної спільноти, мобілізацію громадянського суспільства, високий рівень довіри населення до власного уряду порівняно з російськими джерелами інформації.

Документ встановлює практичні та конкретні рекомендації для урядів союзників та структур НАТО щодо розробки більш згуртованої, координованої та ефективної відповіді на російську дезінформацію та ширші виклики інформаційної безпеки. Ці рекомендації включають значне посилення спроможностей стратегічних комунікацій через збільшення фінансування, розширення персоналу, інвестування у технологічну інфраструктуру; суттєве покращення координації між різними національними та міжнародними акторами через створення постійних механізмів обміну інформацією, узгодження стратегій, спільного планування та виконання операцій; масштабне інвестування у медіаграмотність населення через інтеграцію відповідних навчальних модулів

⁶⁷ Undermining Ukraine: How Russia Widened its Global Information War in 2023. Washington: Atlantic Council Digital Forensic Research Lab, 2024. 112 p. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/undermining-ukraine-how-russia-widened-its-global-information-war-in-2023/>

у освітні програми на всіх рівнях, проведення публічних кампаній підвищення обізнаності, підтримку організацій громадянського суспільства, що працюють у цій сфері; посилення підтримки незалежної журналістики та медіа-плюралізму як найкращого довгострокового захисту проти дезінформації.

Швидкі технологічні розробки, особливо у сфері штучного інтелекту, генеративних моделей, синтезу мовлення та зображень (дипфейків), створення синтетичних медіа, мають значний та зростаючий потенціал для подальшого підриву довіри громадськості до будь-яких форм комунікації шляхом ампліфікації масштабів, швидкості та персоналізації ворожих інформаційних операцій, створення безпрецедентного рівня плутанини та невизначеності в інформаційному середовищі щодо того, що є реальним, а що штучно створеним, зміни сприйняття реальності тонкими, але кумулятивно значущими способами, що можуть мати глибокі наслідки для демократичних процесів, соціальної згуртованості, національної безпеки⁶⁸. У липні 2024 року НАТО оприлюднило оновлену та розширену стратегію штучного інтелекту, розроблену для прискорення безпечної, відповідальної та етичної інтеграції технологій штучного інтелекту у всі аспекти діяльності Альянсу, з особливим та пріоритетним акцентом на розумінні та мітигації небезпек дезінформації, керованої ШІ, захисті інформаційного простору від синтетичних медіа та маніпуляцій.

Центр стратегічних комунікацій НАТО активно працює над розробкою та створенням спеціалізованої Лабораторії штучного інтелекту, що має на меті всебічно оцінювати багатогранну роль ШІ у когнітивній конкуренції між демократичними та авторитарними системами, його технічні можливості та обмеження для цілей як атаки так і захисту, етичні та правові виклики, пов'язані з використанням ШІ в інформаційних операціях, та його ширші, довгострокові імплікації для майбутнього стратегічних комунікацій, медіа-екосистем,

⁶⁸ How Ukraine Fights Russian Disinformation: Beehive vs. Mammoth. Helsinki: European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE), 2024. (Hybrid CoE Research Report 11). URL: <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2024/01/20240124-Hybrid-CoE-Research-Report-11-How-UKR-fights-RUS-disinfo-WEB.pdf>

демократичних процесів. Ця лабораторія має об'єднати технічну експертизу у сфері машинного навчання та обробки природної мови з глибоким розумінням соціальних, психологічних та політичних аспектів інформаційного протистояння, створюючи міждисциплінарний простір для інновацій у протидії ШІ-керованим загрозам.

Виклики у протидії російській дезінформації є численними, глибокими та багатовимірними, відображаючи фундаментальні асиметрії між атакуючою та захисною сторонами в інформаційному протистоянні, а також структурні особливості сучасного цифрового інформаційного середовища. По-перше, існує критична асиметрія між швидкістю поширення дезінформації та тривалістю процесу її верифікації та спростування, що створює значну та важко подоланну структурну перевагу для атакуючої сторони. Дезінформація, особливо емоційно забарвлена, провокаційна або така, що підтверджує існуючі упередження аудиторії, може поширюватися вірусно через соціальні мережі за лічені години або навіть хвилини, досягаючи мільйонів людей до того, як факт-чекери та офіційні джерела встигнуть навіть ідентифікувати проблему, не кажучи вже про проведення ретельної перевірки фактів, збір доказів та створення достовірного, обґрунтованого спростування.

По-друге, психологічний ефект повторення та знайомості означає, що навіть дезінформація, яка була публічно та переконливо спростована, може залишати тривкі залишкові переконання у свідомості значної частини аудиторій, які були експоновані до неї. Дослідження когнітивної психології показують, що простого факту експозиції до інформації, навіть якщо вона супроводжується попередженням про її неправдивість, може бути достатньо для формування відчуття знайомості, яке мозок може помилково інтерпретувати як ознаку правдивості. Більше того, спростування часто вимагають більш складних пояснень та нюансованого розуміння контексту порівняно з простими та

емоційно привабливими фейками, що робить їх менш "вірусними" та менш запам'ятовуваними.

По-третє, феномен інформаційних бульбашок, ехо-камер та алгоритмічної курації контенту у сучасних платформах соціальних мереж створює фрагментовані інформаційні середовища, де люди переважно споживають контент, що підтверджує їхні існуючі переконання та упередження, та рідко стикаються з альтернативними поглядами чи спростуваннями. Це драматично ускладнює завдання досягнення тих сегментів аудиторій, які найбільше схильні до впливу конкретних типів дезінформації, оскільки вони можуть бути фактично ізольовані у закритих інформаційних екосистемах, де спростування просто не з'являються у їхніх стрічках новин⁶⁹. Платформи соціальних мереж, керовані алгоритмами максимізації залученості користувачів, часто непередбачено сприяють поширенню дезінформації, оскільки провокаційний та емоційно заряджений контент генерує більше кліків, коментарів, поширень порівняно з виваженими та нюансованими спростуваннями.

Емпіричні дослідження ефективності спростування дезінформації демонструють складну та часто невтішну картину результатів, що підкреслює обмеження чисто фактологічних підходів до протидії інформаційним загрозам. Робота Porter та колег, що включала експериментальне дослідження з великою вибіркою респондентів, виявила, що надання фактичних коректур дезінформації про російсько-українську війну дійсно зменшує помилкові фактичні переконання у короткостроковій перспективі, що само по собі є позитивним результатом, але не призводить до значущих змін у базових ставленнях респондентів до війни, підтримки України, сприйняття Росії⁷⁰. Це критично важливе емпіричне

⁶⁹ Wenzel M., Stasiuk-Krajewska K., Macková V., Turková K. The Penetration of Russian Disinformation Related to the War in Ukraine: Evidence from Poland, the Czech Republic and Slovakia. *International Journal of Press/Politics*. 2024. Vol. 29, No. 1. P. 45–69. DOI: 10.1177/01925121231205259.

⁷⁰ Porter E., Scott R. B., Wood T. J., Zhandayeva R. Correcting Misinformation about the Russia-Ukraine War Reduces False Beliefs but Does Not Change Views about the War. *PLoS ONE*. 2024. Vol. 19, No. 9. P. e0307090. DOI: 10.1371/journal.pone.0307090.

свідчення підкреслює фундаментальну складність зміни глибоких, емоційно заряджених, ідеологічно обумовлених ставлень та переконань, навіть коли фактична точність знань покращується через надання достовірної інформації.

У закритих авторитарних суспільствах, таких як сучасна Російська Федерація, де уряд здійснює всеосяжний контроль над внутрішнім інформаційним середовищем через державну власність на основні телеканали, жорстку регуляцію інтернету, блокування незалежних медіа та платформ соціальних мереж, кримінальне переслідування незалежних журналістів та блогерів, систематичне придушення будь-яких форм дисидентської комунікації, ефективність зовнішніх спроб протидії дезінформації та надання альтернативних наративів є особливо обмеженою та проблематичною. Відносний успіх України у протидії російським інформаційним операціям частково пояснюється існуванням плюралістичного та конкурентного незалежного медіа-сектору, активного та мобілізованого громадянського суспільства, попереднім багаторічним досвідом протистояння російським інформаційним операціям з 2014 року, що сформувало колективний імунітет до певних типів пропаганди⁷¹.

Підхід НАТО до протидії гібридним загрозам у їх комплексності, включаючи інформаційні операції як один з ключових компонентів багатовимірного гібридного арсеналу авторитарних держав, був суттєво посилений та інституційно закріплений на Вашингтонському саміті 2024 року, що відбувся на тлі продовження повномасштабної російської агресії проти України та зростаючих викликів з боку Китаю. Лідери Альянсу публічно та недвозначно підкреслили готовність та політичну волю розглядати можливість активації священної Статті 5 Вашингтонського договору про колективну оборону у відповідь на серйозні, скоординовані гібридні атаки проти держав-членів, що

⁷¹ Helmus T. C., Holynska K. Ukrainian Resistance to Russian Disinformation: Lessons for Future Conflict. Santa Monica: RAND Corporation, 2024. (Research Report RRA2771-1). URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2771-1.html

може слугувати потужним стримуючим фактором для потенційних агресорів⁷². Це важливе політичне рішення розширює традиційне розуміння збройного нападу, включаючи гібридні форми агресії, хоча точні критерії та пороги для активації залишаються предметом закритих дискусій та залежать від конкретних обставин кожного випадку.

Створення у 2025 році нової високої посади Спеціального координатора з питань гібридних загроз забезпечило необхідну високорівневу, політично вагому контактну точку та координаційний центр для всієї багатогранної роботи НАТО з протидії гібридним загрозам у їх різноманітних проявах та гарантує стратегічну ефективність, операційну когерентність та політичну узгодженість відповіді Альянсу на різні типи гібридних викликів. Координоване розвідувальне співробітництво між союзниками визнається критично важливим для раннього виявлення, всебічного розуміння та ефективної протидії гібридним загрозам, при цьому Центр злиття розвідки НАТО (NATO Intelligence Fusion Centre) та Гібридний злиттєвий осередок Європейського Союзу (EU Hybrid Fusion Cell) надають життєво важливі інституційні рамки для систематичного обміну класифікованою та відкритою інформацією, спільного аналізу загроз, координації відповідей.

Тристоронній комплексний підхід до управління дезінформацією та побудови стійкості інформаційного середовища, що гармонійно поєднує технологічні рішення, регуляторні механізми та освітні ініціативи, є необхідним та взаємодоповнюючим для ефективної побудови довгострокової національної та суспільної стійкості проти інформаційних загроз. Технологічний ландшафт пропонує постійно зростаючий арсенал різноманітних інноваційних рішень для вирішення багатогранного виклику дезінформації, включаючи складні алгоритми машинного навчання для автоматизованого виявлення синтетичних медіа та

⁷² Washington Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. Brussels: North Atlantic Treaty Organization, 10 July 2024. 35 p. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration>

контенту, створеного штучним інтелектом, браузерні розширення та мобільні застосунки для надання користувачам попереджень про достовірність джерел та фактів в реальному часі безпосередньо під час споживання контенту, ШІ-керовані модератори чатів та боти для проактивного виявлення та оперативного видалення шкідливого, маніпулятивного контенту до його вірусного поширення.

Водночас, якість, репрезентативність та відсутність упереджень у навчальних наборах даних, на яких тренуються ці алгоритми, є абсолютно критичною для їх надійності та справедливості, оскільки упереджені або неповні набори даних можуть систематично поширювати та ампліфікувати існуючі неточності, стереотипи, дискримінацію. Методології ретельної оцінки та валідації моделей штучного інтелекту, включаючи аналіз контрфактичної справедливості, що перевіряє чи модель робить однакові передбачення для подібних випадків з різними демографічними характеристиками, незалежний алгоритмічний аудит з боку третіх сторін, регулярне тестування на нових даних, прозорість методологій для експертної перевірки, забезпечують необхідну надійність, валідність та етичну прийнятність моделей ШІ для використання у чутливій сфері протидії дезінформації.

Освітні ініціативи з систематичного та послідовного підвищення медіаграмотності населення на всіх рівнях освітньої системи відіграють абсолютно фундаментальну, незамінну роль у побудові довгострокової, стійкої, поколіннєвої стійкості суспільств проти дезінформації та маніпуляцій. НАТО активно підтримує роботу широкого спектру незалежних неурядових організацій, аналітичних центрів та дослідницьких інститутів, академічних установ різних рівнів, організацій з професійної перевірки фактів та інших різноманітних ініціатив громадянського суспільства, що працюють на передовій просування публічних дебатів про виклики дезінформації та побудови індивідуальної та колективної стійкості громад. Плюралістичний, конкурентний, професійний незалежний медіа-сектор, що керується журналістськими етичними

стандартами та підзвітний громадськості, також відіграє ключову та незамінну роль у систематичній протидії дезінформації та донесенні перевіреної, контекстуалізованої, відповідальної фактичної інформації до широкої громадськості.

Таким чином, протидія дезінформації та російським інформаційним операціям в умовах повномасштабної агресії проти України вимагає комплексного, багаторівневого, постійно адаптивного підходу, що органічно поєднує технологічні рішення нового покоління, інституційні механізми на національному та міжнародному рівнях, тісну міжнародну координацію між державними, приватними та громадянськими акторами, довгострокові освітні програми розвитку критичного мислення та медіаграмотності, постійну адаптацію до нових, емерджентних методів маніпуляції інформацією. НАТО демонструє еволюцію стратегічного мислення від реактивного, епізодичного спростування окремих фейків постфактум до проактивної, систематичної побудови стійкості інформаційного середовища та суспільств держав-членів. Успіх цих багатогранних зусиль у довгостроковій перспективі значною мірою залежить від здатності Альянсу та його партнерів зберігати темп з експоненціальними технологічними інноваціями, підтримувати ефективну координацію між численними різноманітними стейкхолдерами з різними мандатами та культурами, інвестувати достатні ресурси у довгострокову побудову спроможностей і стійкості, зберігати політичну волю та стратегічне терпіння для тривалого протистояння.

3.2. Оцінка результативності та перспективи вдосконалення системи стратегічних комунікацій НАТО

Оцінка результативності стратегічних комунікацій НАТО та визначення перспектив їх вдосконалення становить складне, багатовимірне завдання

епістемологічного та методологічного характеру, що вимагає застосування різноманітних, часто комплементарних метрик, методологій та аналітичних підходів з різних дисциплін. На відміну від традиційних військових операцій, де успіх можна відносно об'єктивно виміряти через конкретні, легко квантифіковані показники територіального контролю, знищення ворожих сил, досягнення визначених оперативних цілей, ефективність стратегічних комунікацій первинно проявляється у складних, опосередкованих, часто відстрочених у часі змінах сприйняття, ставлень, переконань і поведінки цільових аудиторій, що є значно більш проблематичними для надійної квантифікації, однозначної атрибуції конкретним комунікативним заходам, об'єктивного вимірювання⁷³. Військова політика НАТО зі стратегічних комунікацій (МС 0628) визнає цю складність та явно підкреслює критичну необхідність розробки та валідації чітко визначених, теоретично обґрунтованих, емпірично вимірюваних метрик стратегічних комунікацій для ефективної підтримки систематичного оцінювання їх дійсної ефективності на різних рівнях⁷⁴.

Концептуальна рамка комплексного оцінювання стратегічних комунікацій, що базується на найкращих практиках оцінювання програм та організаційної ефективності, включає кілька теоретично та практично важливих, взаємопов'язаних, але аналітично відмінних вимірів. По-перше, вхідні метрики (inputs) вимірюють обсяг та якість ресурсів, інвестованих у комунікативні зусилля організації, включаючи фінансові бюджети на різні комунікативні активності, кількість та кваліфікацію персоналу, залученого у стратегічні комунікації, якість та сучасність технологічної інфраструктури для моніторингу та комунікації, обсяг та якість навчальних програм для розвитку спроможностей. По-друге, процесні метрики (process) оцінюють якість внутрішніх процесів

⁷³ Navigating the Cognitive Battlefield: Key Takeaways from the 2024 NATO Communicators Conference. Norfolk: Allied Command Transformation, 2024. 12 p. URL: <https://www.act.nato.int/article/ncc-2024/>

⁷⁴ Genini D. Countering Hybrid Threats: How NATO Must Adapt (Again) after the War in Ukraine. *Journal of Intervention and Statebuilding*. 2025. Vol. 19, No. 2. P. 1–23. DOI: 10.1177/2336825X251322719.

планування, координації та виконання комунікативних активностей, включаючи ступінь інтеграції комунікації у загальне стратегічне планування, ефективність механізмів координації між різними підрозділами та організаціями, швидкість реагування на інформаційні інциденти, якість процесів прийняття рішень.

По-третє, вихідні метрики (outputs) вимірюють безпосередні, легко квантифіковані результати комунікативної діяльності, такі як охоплення цільових аудиторій через різні канали, рівень залученості аудиторій з контентом (лайки, коментарі, поширення у соціальних мережах), кількість переглядів відеоматеріалів, відвідувачів веб-сайтів, учасників публічних подій, згадок у традиційних медіа. По-четверте, результативні метрики (outcomes) оцінюють проміжні, більш складні для вимірювання зміни у знаннях, ставленнях, намірах і поведінці цільових аудиторій, що є більш близькими до справжніх цілей комунікації, включаючи зміни у рівні обізнаності про певні питання, зміни у ставленнях до НАТО або його політики, зміни у намірах голосувати певним чином або підтримувати певні політичні рішення. По-п'яте, впливові метрики (impact) вимірюють довгостроковий, стратегічний внесок стратегічних комунікацій у досягнення більш широких, фундаментальних стратегічних цілей організації, таких як зміцнення трансатлантичної єдності, збільшення міжнародної підтримки певних політик, зміна поведінки противників, підвищення глобальної легітимності Альянсу.

Ретроспективний критичний аналіз стратегічних комунікацій НАТО під час багаторічної міжнародної операції з підтримки безпеки в Афганістані (ISAF, 2001-2014), що була найдовшою та найбільш складною операцією в історії Альянсу, надає безцінні, хоч і часто болісні уроки щодо виміру ефективності комунікацій у складному, динамічному, культурно чужому середовищі. Детальне ретроспективне дослідження, проведене Центром передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій, виявило глибоку проблему, що якщо успіх операції вимірюється відповідно до амбітних, явно сформульованих цілей інформаційної

політики – створення бажаних, вимірюваних ефектів на волю, розуміння та спроможності противників, ефективного впливу на сприйняття, ставлення та поведінку різноманітних аудиторій для досягнення чітко визначених політичних і військових цілей – то результати комунікативних зусиль є значно більш змішаними, неоднозначними, якщо не відверто невдалими у багатьох аспектах⁷⁵. Детальна оцінка організаційних спроможностей та практичної ефективності підтримує потужний аргумент, що ISAF була випадком фундаментально неправильної, дисфункціональної політичної та командної структури, яка за своєю внутрішньою структурною природою була нездатною ефективно розробляти, узгоджувати та послідовно спрямовувати уніфіковану, цілісну політично-військову кампанію з чіткими цілями та ресурсами.

Досвід ISAF також болісно виявив глибокі структурні проблеми з використанням короткострокових, легко вимірюваних метрик успіху, що створювали оманливу ілюзію прогресу та маскували фундаментальні, системні провали стратегії. Міжнародна спільнота, на думку критиків, принесла непродуктивне почуття культурної та технологічної зарозумілості до розбитої, травмованої країни, яка практично не мала функціонуючої легальної економіки, ефективних державних інститутів чи базових спроможностей для ефективного демократичного управління, встановлювала нереалістично амбітні, відірвані від реальності цілі, активно шукала короткострокові метрики успіху, які систематично маскували глибший, пролонгований провал стратегії перебудови держави, та надавала занадто багато оперативних повноважень недостатньо підготовленому, культурно нечутливому персоналу⁷⁶. Ці болісні уроки підкреслюють серйозну небезпеку некритичного покладання на легко вимірювані, але потенційно глибоко оманливі, поверхневі показники, такі як

⁷⁵ Dumitrescu P., Sandu D., Florescu I. Decoding Manipulative Narratives in Cognitive Warfare: A Case Study of the Russia-Ukraine Conflict. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2025. Vol. 8. DOI: 10.3389/frai.2025.1566022.

⁷⁶ Russia, AI and the Future of Disinformation Warfare. London: Royal United Services Institute (RUSI), 2025. 64 p. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/emerging-insights/russia-ai-and-future-disinformation-warfare>

проста кількість проведених прес-конференцій, опублікованих прес-релізів, розповсюджених листівок, замість більш складних для точного вимірювання, але фундаментально більш значущих, глибоких змін у справжньому розумінні, довірі, сприйнятті та поведінці населення.

У драматично відмінному контексті російсько-українського конфлікту, що розгортається у культурно знайомому європейському просторі з розвиненими медіа-екосистемами та високим рівнем цифровізації, НАТО застосував значно ширший та більш складний арсенал різноманітних методів оцінювання ефективності стратегічних комунікацій, комбінуючи кількісні та якісні підходи. Систематичний моніторинг динаміки громадської думки у державах-членах через регулярні репрезентативні опитування населення показує стабільно високі рівні публічної підтримки України та схвалення політики НАТО щодо надання військової, фінансової та гуманітарної допомоги, хоча з певними, політично та культурно обумовленими відмінностями між різними країнами та соціально-демографічними групами. Велике міжнародне дослідження YouGov, проведене у травні 2022 року через три місяці після початку повномасштабного вторгнення, виявило переважно сильну, хоча й не універсальну підтримку України серед населення європейських країн, з певними відмінностями у інтенсивності підтримки між західними та східними, північними та південними регіонами континенту⁷⁷.

Систематичний контент-аналіз та дискурс-аналіз медіа-дискурсу у провідних західних медіа переконливо демонструє чітке домінування наративів та інтерпретаційних рамок НАТО щодо причин, характеру та наслідків конфлікту, що є важливим індикатором успішності формування порядку денного та впливу на громадське обговорення. Детальні метрики соціальних мереж, що включають охоплення, залученість, тональність коментарів, демографічні

⁷⁷ Wardle C., Wilson T. Do Deepfake Videos Undermine Our Epistemic Trust? A Thematic Analysis of Tweets that Discuss Deepfakes in the Russian Invasion of Ukraine. PLoS ONE. 2023. Vol. 18, No. 10. P. e0291668. DOI: 10.1371/journal.pone.0291668.

характеристики аудиторій, свідчать про значне та зростаюче охоплення публікацій НАТО та високий рівень залученості користувачів з контентом Альянсу у різних цифрових платформах. Водночас, інтерпретація цих показників вимагає методологічної обережності та критичності, оскільки високий рівень залученості, вимірюваний через кількість лайків, коментарів, поширень, не обов'язково та не автоматично означає справжню згоду з меседжами, глибоку зміну переконань чи довгострокову зміну поведінки, і може відображати просто емоційну реакцію чи контрверсійність контенту.

Було систематично проаналізувало понад 800 публічних повідомлень НАТО у найпопулярніших платформах соціальних мереж Twitter та Facebook протягом критичного періоду 2021-2022 років, що охоплював як період перед повномасштабним вторгненням так і перші місяці війни, виявило три основні, теоретично обґрунтовані стратегії сигналізування, що систематично використовувалися Альянсом для формування свого іміджу та впливу на аудиторію⁷⁸. Першою стратегією була демонстрація професіоналізму та військових спроможностей через висвітлення військових навчань, технологій, оперативної готовності. Другою стратегією було підкреслення надійності, чесності, підзвітності Альянсу через прозору комунікацію про рішення, визнання викликів, дотримання зобов'язань. Третьою стратегією була артикуляція нормативної легітимності через підкреслення відданості демократичним цінностям, міжнародному праву, колективній безпеці. Детальний аналіз динаміки показав, що криза, спричинена драматичною російською агресією, підштовхнула НАТО до значного інтенсифікування сигналізування щодо потенційних членів, з особливим, стратегічно обумовленим акцентом на Фінляндію та Швецію, чие приєднання могло б значно посилити військові спроможності, геостратегічну позицію та політичну єдність Альянсу.

⁷⁸ Bergmanis-Korāts G., Isupova M., Vecmanis R. R. Virtual Manipulation Brief 2025: From War and Fear to Confusion and Uncertainty. Riga: NATO StratCom COE, 2025. 67 p. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/virtual-manipulation-brief-2025-from-war-and-fear-to-confusion-and-uncertainty/320>

Надзвичайно швидке та історично безпрецедентне успішне приєднання Фінляндії у квітні 2023 року та Швеції у березні 2024 року до Альянсу, що завершило десятиліття нейтралітету та фундаментально змінило геостратегічний баланс у Балтійському регіоні, може та має розглядатися як один з найбільш видимих, об'єктивно вимірюваних, стратегічно значущих успіхів комунікативної стратегії НАТО у контексті російської агресії. Водночас, інтелектуальна чесність та методологічна строгість вимагають визнати, що це епохальне політичне рішення було обумовлене надзвичайно складною множинністю взаємодіючих факторів, серед яких стратегічні комунікації НАТО, хоч і важливі, були лише одним елементом у значно ширшій констеляції причин, що включали фундаментальну трансформацію сприйняття безпекової ситуації після 24 лютого, глибоку переоцінку ефективності нейтралітету, широку публічну дискусію всередині цих країн, активну дипломатію, безпекові гарантії.

Виклики у надійному, валідному вимірюванні справжньої ефективності стратегічних комунікацій є численними, глибокими, фундаментальними та багатовимірними, відображаючи складність соціальних та психологічних процесів формування думок та поведінки. Центральною епістемологічною проблемою є проблема каузальної атрибуції, що полягає у фундаментальній методологічній складності встановлення надійних причинно-наслідкових зв'язків між конкретними, ізольованими комунікативними заходами та спостережуваними змінами у складних, багатовимірних ставленнях чи поведінці людей у реальному світі, оскільки люди постійно піддаються впливу безлічі різноманітних, часто суперечливих інформаційних джерел, соціальних факторів, особистого досвіду, емоційних станів, когнітивних упереджень. Методологічно строге встановлення того, що саме конкретна комунікативна кампанія НАТО, а не інші фактори, спричинила спостережувані зміни, вимагає складних експериментальних або квазі-експериментальних дизайнів, які рідко можливі у реальних умовах стратегічних комунікацій.

Другим фундаментальним викликом є проблема часової затримки та нелінійності ефектів, що означає, що справжні, глибокі ефекти стратегічних комунікацій на формування думок, зміну культурних нарративів, трансформацію колективних ідентичностей можуть проявлятися зі значним, важко передбачуваним запізненням у часі, що драматично ускладнює їх своєчасне оцінювання у короткостроковій та середньостроковій перспективі та може призводити до передчасних, хибних висновків про неефективність. Комунікативні впливи можуть акумулюватися поступово, нелінійно через повторювані експозиції, взаємодіяти з іншими факторами складними способами, мати пролонговані, кумулятивні ефекти, що стають видимими лише через місяці чи роки. Третім критичним викликом є контекстуальна залежність та обмежена зовнішня валідність результатів, що вказує на те, що ефективність будь-якої комунікативної стратегії чи тактики дуже сильно залежить від безлічі контекстуальних факторів, включаючи специфічні характеристики цільової аудиторії, її попередні знання та переконання, соціокультурний контекст, політичний клімат, стан ширшого інформаційного середовища, що серйозно обмежує можливості простої генералізації успішних підходів з одного контексту на інші контексти без ретельної адаптації.

Питання коректного, валідного вимірювання справжнього ефекту є особливо гострим, методологічно складним та концептуально проблематичним для специфічних піддисциплін стратегічних комунікацій, таких як інформаційні операції та психологічні операції, де мета часто полягає не просто у інформуванні чи переконанні, а у створенні бажаних, стратегічно важливих ефектів на волю, розуміння ситуації та функціональні спроможності противників, або у тонкому, непрямому впливі на глибинні сприйняття, неявні ставлення та підсвідому поведінку для досягнення чітко визначених політичних і військових цілей [90]. Традиційні метрики, орієнтовані на вимірювання охоплення, залученості, зміни явних ставлень, виявляються явно недостатніми та концептуально

неадекватними для захоплення цих складних, багатовимірних, часто латентних психологічних процесів та їх стратегічних наслідків. Необхідні значно більш складні, міждисциплінарні методології, що органічно поєднують різноманітні кількісні підходи, включаючи репрезентативні опитування, експериментальні дизайни, аналіз великих даних, з глибокими якісними підходами, включаючи структуровані глибинні інтерв'ю з представниками різних сегментів цільових аудиторій, модеровані фокус-групові дискусії, лонгітюдні панельні дослідження для відстеження змін у ставленнях протягом тривалого часу, складні експериментальні дизайни для систематичного тестування відносної ефективності альтернативних меседжів, фреймів, каналів комунікації.

Стратегічна концепція НАТО 2022 року, затверджена на Мадридському саміті на тлі повномасштабної російської агресії проти України, та численні наступні офіційні документи Альянсу послідовно та наполегливо підкреслюють критичну, стратегічну необхідність постійного, безперервного вдосконалення організаційних спроможностей, процесів та інструментів стратегічних комунікацій для адекватної відповіді на швидко еволюціонуючі інформаційні виклики та технологічні можливості⁷⁹. Основні пріоритетні напрями майбутнього вдосконалення, ідентифіковані на основі аналізу досвіду, консультацій з експертами та стратегічного передбачення, включають значне посилення інституційної організаційної спроможності через суттєве збільшення виділених фінансових ресурсів на стратегічні комунікації на всіх рівнях, істотне розширення кількості та покращення професійної кваліфікації спеціалізованого персоналу, масштабні інвестиції у сучасну, передову технологічну інфраструктуру для моніторингу інформаційного середовища, аналізу даних, швидкої комунікації.

⁷⁹ Genini D. Countering Hybrid Threats: How NATO Must Adapt (Again) after the War in Ukraine. *Journal of Intervention and Statebuilding*. 2025. Vol. 19, No. 2. P. 1–23. DOI: 10.1177/2336825X251322719.

Другим ключовим напрямом є драматичне покращення горизонтальної та вертикальної координації між різноманітними структурами НАТО на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях, національними структурами стратегічних комунікацій держав-членів з їх різними пріоритетами та культурами, партнерськими міжнародними організаціями, що мають комплементарні мандати та спроможності, через створення постійних, інституціоналізованих платформ для обміну інформацією, узгодження стратегій, спільного планування операцій. Третім критичним напрямом є фундаментальний розвиток аналітичних спроможностей організації для значно глибшого, більш нюансованого розуміння складної динаміки інформаційного середовища, механізмів формування думок, психологічних вразливостей аудиторій, ефективності різних комунікативних стратегій і тактик у різних контекстах через інвестиції у дослідницькі програми, залучення академічної експертизи, використання передових аналітичних технологій. Четвертим напрямом є систематичне, послідовне інвестування у всебічне професійне навчання та неперервний розвиток спроможностей фахівців зі стратегічних комунікацій через розробку спеціалізованих навчальних програм, сертифікацій, механізмів обміну найкращими практиками. П'ятим напрямом є проактивна, швидка адаптація до нових, емерджентних технологій, включаючи штучний інтелект для аналізу та генерації контенту, машинне навчання для виявлення патернів дезінформації, обробку природної мови для автоматичного аналізу великих обсягів тексту, аналіз великих даних для розуміння трендів у громадській думці.

Штучний інтелект як трансформаційна технологія нашої епохи відкриває одночасно надзвичайно потужні нові можливості та глибокі, потенційно екзистенційні нові виклики для теорії та практики стратегічних комунікацій, що вимагає глибокого переосмислення підходів. З одного боку, ШІ та машинне навчання можуть революційно, на порядки величини покращити аналітичні спроможності організацій через повністю автоматизований, безперервний

моніторинг та обробку величезних, нелюдських обсягів контенту у соціальних мережах, традиційних медіа, інших цифрових джерелах, швидке виявлення емерджентних патернів координованої дезінформації, прогнозування потенційних майбутніх інформаційних загроз на основі історичних даних, інтелігентну персоналізацію меседжів для різноманітних мікросегментів аудиторій на основі детальних поведінкових профілів, автоматичну генерацію проектів спростувань дезінформації, оптимізацію таймінгу та каналів комунікації. Оновлена, амбітна стратегія штучного інтелекту НАТО 2024 року явно підкреслює організаційну необхідність та політичну готовність до прискореної, але водночас безпечної, відповідальної та етично обґрунтованої інтеграції передових технологій штучного інтелекту у всі релевантні аспекти діяльності Альянсу, включаючи стратегічні комунікації⁸⁰.

З іншого боку, ті ж самі потужні технології штучного інтелекту також надають принципово нові, дедалі більш доступні та ефективні інструменти зловмисним державним та недержавним акторам для створення надзвичайно переконливих, важко виявлюваних складних дипфейків (синтетичних відео, аудіо, зображень реальних людей), повної автоматизації та масштабування дезінформаційних кампаній через bot-мережі нового покоління, що імітують людську поведінку, надзвичайно точного мікротаргетування найбільш вразливих індивідів та груп з персоналізованими маніпулятивними повідомленнями, що експлуатують їх специфічні психологічні вразливості, страхи, упередження, експериментування з новими формами когнітивних атак, що можуть бути важко передбачуваними та контрольованими. Це створює динамічну, інтенсивну гонку технологій між атакуючими та захисниками у сфері інформаційного протистояння, де технологічні інновації можуть швидко змінювати баланс переваг.

⁸⁰ Chokora E., Hernandez A. The Hybrid Threat Imperative: Deterring Russia Before It Is Too Late. Washington: Center for European Policy Analysis (CEPA), 2025. 78 p. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-hybrid-threat-imperative-deterring-russia-before-it-is-too-late/>

Амбітний стратегічний проект NextGen Information Environment, що реалізується Центром передового досвіду НАТО зі стратегічних комунікацій у тісній співпраці з провідними академічними та дослідницькими установами, військовими аналітиками, технологічними експертами, спрямований на систематичне прогнозування довгострокової еволюції характеру інформаційного протистояння у найближчі два-три десятиліття та проактивне визначення специфічних інструментів, спроможностей, організаційних структур, які НАТО має стратегічно розробити, придбати, інституціоналізувати для збереження стратегічної ініціативи у майбутньому інформаційному середовищі⁸¹. Цей складний, міждисциплінарний проект включає розробку альтернативних сценаріїв майбутнього на основі різних припущень про технологічні траєкторії, геополітичну динаміку, соціальні тренди, систематичний експертний аналіз ключових технологічних трендів у штучному інтелекті, нейронауках, біотехнологіях, квантових обчисленнях та їх потенційних застосувань у інформаційних операціях, серії структурованих консультацій з провідними експертами з різноманітних дисциплін для отримання різноманітних перспектив. Глибоке, передбачливе розуміння правдоподібних траєкторій еволюції майбутнього інформаційного середовища є абсолютно критично важливим для забезпечення можливості проактивної, стратегічної адаптації організаційних спроможностей стратегічних комунікацій НАТО, а не просто реактивного, запізненого реагування на вже повністю матеріалізовані, актуалізовані загрози, коли противник вже отримав значну перевагу.

Систематична побудова індивідуальної, організаційної, суспільної стійкості є визнаним як абсолютно ключовий, стратегічний, довгостроковий напрям фундаментального вдосконалення всього підходу до стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, що переміщує акцент з реактивного

⁸¹ Canivell M., Thoma R. NATO/EU Synergies Against Information Warfare: A "Circulatory Institutional" Model of Expert Voluntarism. *European Foreign Affairs Review*. 2025. DOI: 10.1080/09662839.2025.2566519.

захисту на проактивну побудову імунітету. Стійке, резильентне суспільство концептуалізується як таке демократичне суспільство, населення якого має високий рівень довіри до своїх демократичних інститутів, незалежних медіа, експертних спільнот, є значно менш глибоко соціально розділеним по лініях ідеології, етнічності, релігії, класу, і таким чином має структурно менше критичних слабких місць, вразливостей, тріщин для цілеспрямованої експлуатації, маніпуляції зовнішніми та внутрішніми противниками демократії. Іншими словами, фундаментальний принцип полягає у тому, що чим сильніше, більш внутрішньо згуртоване, більш політично зріле, більш критично мисляче суспільство, тим об'єктивно менше практичного простору, можливостей мають різноманітні гібридні атаки, включаючи дезінформацію, для успішного закріплення, резонування, досягнення бажаних ефектів дестабілізації. Це неймовірно довгий, вимогливий, ресурсоємний, політично складний процес глибокої трансформації, але абсолютно необхідний та безальтернативний для довгострокової безпеки.

Тісна, ефективна, інституціоналізована координація, кооперація та синергія між НАТО та іншими ключовими міжнародними організаціями, що мають комплементарні, частково перекриваючі мандати у сфері безпеки та зовнішньої політики, особливо з Європейським Союзом як найбільш важливим стратегічним партнером, є абсолютно критично важливою для максимізації сукупної, об'єднаної ефективності стратегічних комунікацій та уникнення контрпродуктивного дублювання обмежених ресурсів та зусиль. Практичне стратегічне співробітництво між НАТО та ЄС у складній, багатовимірній сфері протидії гібридним загрозам у їх множинних проявах, включаючи але не обмежуючись інформаційними операціями, було значно, якісно посилене, поглиблене та інституційно формалізоване після драматичного шоку 24 лютого 2022 року.

Таким чином, комплексна оцінка результативності стратегічних комунікацій НАТО у багатовимірному протистоянні російській пропаганді та систематичній дезінформації демонструє складну, нюансовану картину, що включає як безперечні, об'єктивно важливі досягнення, так і серйозні, фундаментальні виклики, що залишаються невирішеними. Альянс переконливо продемонстрував організаційну здатність до надзвичайно швидкої мобілізації значних комунікативних ресурсів, ефективного формування переконливих, резонуючих наративів, складної координації різноманітних зусиль численних національних та міжнародних акторів, проактивної адаптації до нових технологічних можливостей та загроз. Водночас, фундаментальна методологічна складність надійного вимірювання справжньої ефективності, структурні переваги атакуючої сторони в асиметричному інформаційному протистоянні, практичні обмеження у досягненні певних критично важливих аудиторій у закритих авторитарних суспільствах, постійна, непередбачувана еволюція складних технологій маніпуляції інформацією категорично вимагають безперервного, систематичного вдосконалення теоретичних підходів, практичних методів, організаційних структур та технологічних інструментів. Перспективи майбутнього розвитку стратегічних комунікацій НАТО органічно пов'язані з фундаментальним посиленням інституційних організаційних спроможностей, відповідальним впровадженням революційних нових технологій, драматичним покращенням багаторівневої координації, масштабним інвестуванням у професійну освіту фахівців та довгострокову, поколіннєву побудову глибокої стійкості демократичних суспільств до багатовимірних інформаційних загроз у складному, нестабільному XXI столітті.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження стратегічних комунікацій НАТО в контексті повномасштабної агресії Російської Федерації проти України (2022–2025) дозволяє сформулювати такі узагальнені висновки.

Концептуальний аналіз засвідчив синтетичну природу стратегічних комунікацій як феномену, що органічно поєднує елементи стратегічного планування, інформаційної політики, публічної дипломатії та психологічних операцій. Виявлено п'ять ключових функцій стратегічних комунікацій у системі міжнародних відносин: інформаційну, переконувальну, координаційну, захисну та мобілізаційну. З позицій різних парадигм міжнародних відносин, конструктивізм розглядає стратегічні комунікації як інструмент формування соціальної реальності, реалізм — як елемент національної могутності, а неоліберальний інституціоналізм — як механізм багатосторонньої співпраці. Особливу цінність має накопичений українськими науковцями теоретичний доробок щодо специфіки стратегічних комунікацій в умовах гібридної війни, котрий має широке міжнародне прикладне значення.

Дослідження інституційної архітектури НАТО продемонструвало формування багаторівневої, комплексної системи стратегічних комунікацій, що еволюціонувала від фрагментованих зусиль до скоординованого стратегічного підходу. Ключовими елементами цієї системи є Відділ публічної дипломатії у Брюсселі та Центр передового досвіду зі стратегічних комунікацій у Ризі, заснований 2014 року у відповідь на початок російської агресії. Доктринальну основу складають Політика стратегічних комунікацій НАТО, Військова концепція та Стратегічна концепція 2022 року. Знаковою інституційною новацією стало утворення у 2025 році Спільного центру НАТО–Україна в Бидгощі та посади Спеціального координатора з питань гібридних загроз, що

засвідчує якісне підвищення пріоритету інформаційної безпеки в діяльності Альянсу.

Система наративів НАТО щодо російської агресії зазнала послідовної еволюції: від першочергового засудження вторгнення — до стратегічної довгострокової комунікації про підтримку, стримування та формування нового безпекового порядку. Центральними залишаються наративи про незаконний та неспровокований характер агресії, право України на самооборону, безпрецедентну єдність Альянсу та незворотність євроатлантичного шляху України. Вільнюський (2023) та Вашингтонський (2024) саміти ознаменувалися якісним поглибленням наративів про членство: перехід до одноступеневого процесу та формулювання про незворотність закріпили принципово новий рівень зобов'язань. Наратив про демократичні цінності ефективно артикулює ціннісний вимір протистояння, апелюючи до солідарності вільних народів. Станом на 2025 рік союзники надали Україні військової допомоги на суму понад 150 млрд доларів, що стало вагомим меседжем про рішучість Альянсу.

Аналіз каналів та форматів стратегічних комунікацій НАТО засвідчив фундаментальну трансформацію медійного ландшафту Альянсу в умовах повномасштабної війни. Соціальні мережі перетворилися на центральний канал прямої комунікації з глобальними аудиторіями: Twitter/X — для оперативного реагування на дезінформацію, Facebook — для детального контенту, Instagram — для молодіжної аудиторії, YouTube — для освітніх матеріалів. Водночас традиційні ЗМІ (CNN, BBC, Reuters) зберігають критичну роль у охопленні широкої та елітної аудиторій. Диференціація підходів до різних цільових груп — громадськості країн-членів, населення України, Глобального Півдня, експертної спільноти та молоді — забезпечує ефективність комунікацій у різних середовищах.

Дослідження протидії дезінформації та російським інформаційним операціям виявило, що Альянс здійснив принциповий перехід від реактивного

спростування окремих фейків до проактивної побудови комплексної екосистеми інформаційної безпеки. Затверджений у жовтні 2024 року комплексний підхід НАТО до протидії інформаційним загрозам, заснований на чотирьох функціях (розуміння, запобігання, стримування та відновлення), закріпив нову архітектуру реагування. Міжнародна координація з ЄС, механізмом G7, ООН та ОБСЄ, а також співпраця з платформами соціальних мереж, науковою спільнотою та організаціями громадянського суспільства стали запорукою системного характеру протидії. Водночас зберігаються суттєві виклики: асиметрія між швидкістю поширення дезінформації та тривалістю її спростування, феномен ехо-камер, обмеженість доступу до закритих авторитарних інформаційних середовищ, а також загрози дипфейків та ІІІ-керованих кампаній маніпуляцій.

Оцінка результативності стратегічних комунікацій НАТО засвідчила наявність вагомих досягнень поряд із серйозними методологічними викликами. До безсумнівних успіхів належать: стабільно висока підтримка України громадськістю країн НАТО, домінування наративів Альянсу у провідних міжнародних медіа, успішне вступу Фінляндії та Швеції, що засвідчило провал путінської стратегії «ненасичення» НАТО. Водночас проблема каузальної атрибуції, часова затримка ефектів, обмежена зміна глибинних ставлень попри покращення фактичних знань (підтвержене дослідженням Porter et al., 2024) вимагають суттєвого вдосконалення методологій вимірювання. Пріоритетними напрямками розвитку визначено: посилення інституційних спроможностей, відповідальне впровадження технологій штучного інтелекту, покращення координації, інвестиції у медіаграмотність та довгострокову побудову суспільної стійкості.

Узагальнюючи, повномасштабна агресія РФ проти України стала каталізатором безпрецедентної трансформації системи стратегічних комунікацій НАТО: від допоміжного інструменту — до критично важливого компонента колективної оборони. Досвід 2022–2025 років переконливо засвідчив, що

перемога у сучасній гібридній війні неможлива без стратегічної переваги в інформаційному просторі. Координація між наративами НАТО та України, активна участь вітчизняних науковців і практиків у формуванні контрнарративів, а також унікальний досвід українського суспільства у протистоянні інформаційній агресії є невід'ємним внеском у розвиток глобальної культури стратегічних комунікацій. Перспективи подальшого вдосконалення цієї системи пов'язані з необхідністю збереження технологічного паритету з агресором, поглибленням транзатлантичної координації та формуванням сталих демократичних суспільств, імунних до маніпуляцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Н. В. Довіра як ключова етична цінність у стратегічних комунікаціях. Українське суспільство. 2020. № 3. С. 134–141.
2. Акульшин О. В. Інформаційно-психологічні операції в системі стратегічних комунікацій. Національна безпека. 2020. № 4. С. 128–139.
3. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. Стратегічні пріоритети. 2015. № 1 (34). С. 147–153.
4. Гаврилець Ю. Д. Етичні аспекти інформаційно-психологічних операцій. Соціальні комунікації. 2021. № 4. С. 85–94.
5. Горбулін В. П. Світова гібридна війна як виклик сучасності. Вісник НАН України. 2017. № 6. С. 118–129.
6. Гуцал С. А. Публічна дипломатія та стратегічні комунікації. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. Вип. 127. С. 84–96.
7. Давліканова О. Б. Етичні виміри стратегічних комунікацій в умовах війни. Стратегічні комунікації. 2023. № 2. С. 41–52.
8. Дзьобань О. П. Філософсько-методологічні аспекти стратегічних комунікацій в умовах інформаційного протистояння. Гілея. 2019. Вип. 145. С. 63–71.
9. Доронін І. М. Внутрішні комунікації в системі стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони. Ефективність державного управління. 2021. Вип. 1. С. 85–94.
10. Дорошко М. С. Продовольча безпека як виклик глобальній стабільності у контексті російської агресії проти України. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2022. Т. 5. С. 24–33.
11. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. Стратегічні пріоритети. 2016. № 4. С. 9–18.

- 12.Закіров М. В. Стратегічні комунікації у сучасному світі. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 52. С. 24–35.
- 13.Заруба О. Г. Координація стратегічних комунікацій між державними інституціями. Безпекознавство. 2019. № 2. С. 151–162.
- 14.Ісаченко Т. Співпраця НАТО з міжнародними медіа у висвітленні війни в Україні. Вісник стратегічних комунікацій. 2023. Вип. 4. С. 130–139.
- 15.Компанцева Л. Ф. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : навч. посібник. Київ : ВІСТКА, 2022. 312 с.
- 16.Кудінов С. С. Виклики впровадження системи стратегічних комунікацій в Україні. Стратегічні пріоритети. 2018. № 3. С. 141–149.
- 17.Кушнір О. В. Поняття та сутність стратегічних комунікацій у сучасному українському державотворенні. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 24–31.
- 18.Литвиненко О. В. Інформаційна безпека та стратегічні комунікації у контексті гібридних загроз. Стратегічні партнери України: реалії та пріоритети в умовах війни. Київ : НІСД, 2023. С. 152–164.
- 19.Ліпкан В. А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. Інформаційна безпека. 2017. № 2. С. 3–11.
- 20.Магда Ю. Ефективність каналів комунікації НАТО у досягненні європейської аудиторії. Політичні студії. 2022. № 12. С. 197–208.
- 21.Мацука О. Роль соціальних мереж у стратегічних комунікаціях НАТО щодо підтримки України. Цифрова дипломатія та безпека. 2023. Т. 3, № 2. С. 85–96.
- 22.Мінгазутдінова Г. І. Стратегічні комунікації НАТО в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2023. Вип. 155. С. 229–241.

- 23.Мінгазутдінова І. Ф., Мінгазутдінова Г. І. Стратегічні комунікації європейських країн: компаративний аналіз. Міжнародні відносини. 2019. № 1. С. 229–241.
- 24.Пилипчук В. Г., Компанцева Л. Ф., Кудінов С. С. Становлення і розвиток системи стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони України : монографія. Київ : АртЕк, 2018. 198 с.
- 25.Піпченко Н. О. Стратегічні комунікації України в міжнародних відносинах. Вісник Волинського національного університету. 2019. № 12. С. 152–161.
- 26.Полтавець С. І. Ініціативи президентів щодо адміністративно-територіального устрою в стратегічних комунікаціях незалежної України. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2019. Вип. 52. С. 115–124.
- 27.Почепцов Г. Г. Стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні. Київ : Альтерпрес, 2008. 216 с.
- 28.Романюк В. С. Баланс між ефективністю та етичністю у стратегічних комунікаціях сектору оборони. Воєнна безпека. 2022. № 1. С. 174–183.
- 29.Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
- 30.Слухай Н. В. Медіаграмотність як складова опірності суспільства до дезінформації. Стратегічні комунікації. 2020. № 1. С. 197–208.
- 31.Соловйов С. Г. Основні характеристики стратегічних комунікацій. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2016. Вип. 1. С. 163–171.
- 32.Соскін О. І. Економічний вимір гібридної агресії Росії проти України та міжнародна реакція на неї. Економічний вісник університету. 2023. Вип. 56. С. 85–96.

- 33.Стороженко Л. І., Петькун С. М. Стратегічні комунікації: концептуальні підходи та базові принципи. Соціум. Документ. Комунікація. 2021. № 11. С. 389–401.
- 34.Стратегічні комунікації в умовах гібридної війни: погляд від волонтера до науковця : монографія / за заг. ред. Л. Ф. Компанцевої. Київ : Національна академія СБУ, 2021. 374 с.
- 35.Тихомирова Є. Б. Стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки ЄС. Міжнародні відносини. 2018. № 2. С. 63–74.
- 36.Череватий С. В. Практичні аспекти впровадження стратегічних комунікацій у безпекових інституціях. Національна безпека. 2021. № 2. С. 193–203.
- 37.Шелест Г. Координація комунікацій НАТО та українських державних структур у міжнародному інформаційному просторі. Українська призма: безпековий огляд. 2023. № 8. С. 151–162.
- 38.Яворська Г. М. Російські медіа в Україні: аналіз впливу та механізмів протидії. Стратегічні комунікації. 2019. № 3. С. 229–241.
- 39.Archetti C. Narrative Wars: Understanding Terrorism in the Era of Global Interconnectivity. London : Routledge, 2019. 198 p.
- 40.Bergmanis-Korāts G., Isupova M., Vecmanis R. R. Virtual Manipulation Brief 2025: From War and Fear to Confusion and Uncertainty. Riga : NATO StratCom COE, 2025. 67 p. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/virtual-manipulation-brief-2025-from-war-and-fear-to-confusion-and-uncertainty/320>
- 41.Canivell M., Thoma R. NATO/EU Synergies Against Information Warfare: A "Circulatory Institutional" Model of Expert Voluntarism. European Foreign Affairs Review. 2025. DOI: 10.1080/09662839.2025.2566519.
- 42.Chokora E., Hernandez A. The Hybrid Threat Imperative: Deterring Russia Before It Is Too Late. Washington : Center for European Policy Analysis

- (CEPA), 2025. 78 p. URL: <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-hybrid-threat-imperative-deterring-russia-before-it-is-too-late/>
43. Dumitrescu P., Sandu D., Florescu I. Decoding Manipulative Narratives in Cognitive Warfare: A Case Study of the Russia-Ukraine Conflict. *Frontiers in Artificial Intelligence*. 2025. Vol. 8. DOI: 10.3389/frai.2025.1566022.
44. Farwell J. P. *Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication*. Washington : Georgetown University Press, 2012. 296 p.
45. Frost M., Kirkham N. The Ethics of Strategic Communication. *Journal of Military Ethics*. 2014. Vol. 13, No. 2. P. 108–124.
46. Genini D. Countering Hybrid Threats: How NATO Must Adapt (Again) after the War in Ukraine. *Journal of Intervention and Statebuilding*. 2025. Vol. 19, No. 2. P. 1–23. DOI: 10.1177/2336825X251322719.
47. Helmus T. C., Holynska K. *Ukrainian Resistance to Russian Disinformation: Lessons for Future Conflict*. Santa Monica : RAND Corporation, 2024. (Research Report RRA2771-1). URL: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2771-1.html
48. *How Ukraine Fights Russian Disinformation: Beehive vs. Mammoth*. Helsinki : European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE), 2024. (Hybrid CoE Research Report 11). URL: <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2024/01/20240124-Hybrid-CoE-Research-Report-11-How-UKR-fights-RUS-disinfo-WEB.pdf>
49. Joint Analysis, Training and Education Centre (JATEC) NATO–Ukraine. Bydgoszcz : NATO JATEC, 2025. 12 p.
50. Miskimmon A., O'Loughlin B., Roselle L. *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. New York : Routledge, 2013. 232 p.
51. NATO 2022 Strategic Concept. Brussels : North Atlantic Treaty Organization, June 2022. 20 p. URL:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

52. NATO Allied Command Transformation. NextGen Information Environment Project. Norfolk : Allied Command Transformation, 2025.
53. NATO StratCom COE. Introduction to Strategic Communications [Online Course]. Riga : NATO StratCom COE, 2024.
54. NATO Strategic Communications Doctrine: Allied Joint Publication-10.1. Riga : NATO StratCom COE, 2024. 112 p.
55. NATO Strategic Communications Policy. Brussels : NATO Public Diplomacy Division, 2009. 10 p.
56. NATO. Countering Hybrid Threats. Brussels, 2025. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm
57. NATO. NATO's Eastern Flank: Stronger Defence and Deterrence. Brussels : NATO, 2022. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/7/pdf/220629-infographic-eastern-flank-eng.pdf
58. NATO. Press Conference by NATO Secretary General Jens Stoltenberg. Brussels : NATO, 24 February 2022. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_192499.htm
59. NATO. Relations with Ukraine. Brussels, 2025. URL: <https://www.nato.int/en/what-we-do/partnerships-and-cooperation/relations-with-ukraine>
60. NATO. Statement by NATO Heads of State and Government. Brussels : NATO, 24 February 2022. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_192489.htm
61. NATO's Approach to Counter Information Threats: Public Summary. Brussels : North Atlantic Treaty Organization, 2024. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_231905.htm

62. Navigating the Cognitive Battlefield: Key Takeaways from the 2024 NATO Communicators Conference. Norfolk : Allied Command Transformation, 2024. 12 p. URL: <https://www.act.nato.int/article/ncc-2024/>
63. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 208 p.
64. OECD. Disinformation and Russia's War of Aggression Against Ukraine. Paris : OECD Publishing, 2022. 56 p.
65. Paul C. Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates. Santa Barbara : Praeger, 2011. 208 p.
66. Porter E., Scott R. B., Wood T. J., Zhandayeva R. Correcting Misinformation about the Russia-Ukraine War Reduces False Beliefs but Does Not Change Views about the War. PLoS ONE. 2024. Vol. 19, No. 9. P. e0307090. DOI: 10.1371/journal.pone.0307090.
67. Rubinson E., Dingott Alkopher T. Signaling Virtue: Legitimacy, Reputation, and NATO's Strategic Communications during the War in Ukraine. International Politics. 2025. DOI: 10.1057/s41311-025-00736-3.
68. Russia, AI and the Future of Disinformation Warfare. London : Royal United Services Institute (RUSI), 2025. 64 p. URL: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/emerging-insights/russia-ai-and-future-disinformation-warfare>
69. Shaping the Future of Strategic Communications in NATO: NATO StratCom COE Annual Overview. Riga : NATO StratCom COE, 2025. 45 p. URL: <https://www.act.nato.int/article/stratcom-coe-2025/>
70. Tatham S. Strategic Communication: A Primer. Shrivenham : Advanced Research and Assessment Group, 2008. 36 p.
71. Undermining Ukraine: How Russia Widened its Global Information War in 2023. Washington : Atlantic Council Digital Forensic Research Lab, 2024. 112 p. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research->

[reports/report/undermining-ukraine-how-russia-widened-its-global-information-war-in-2023/](#)

72. Vilnius Summit Communiqué. Brussels : North Atlantic Treaty Organization, 11 July 2023. 24 p. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_217320.htm
73. Wardle C., Wilson T. Do Deepfake Videos Undermine Our Epistemic Trust? A Thematic Analysis of Tweets that Discuss Deepfakes in the Russian Invasion of Ukraine. PLoS ONE. 2023. Vol. 18, No. 10. P. e0291668. DOI: 10.1371/journal.pone.0291668.
74. Washington Summit Declaration Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Washington, D.C. Brussels : North Atlantic Treaty Organization, 10 July 2024. 35 p. URL: <https://www.nato.int/en/about-us/official-texts-and-resources/official-texts/2024/07/10/washington-summit-declaration>
75. Wenzel M., Stasiuk-Krajewska K., Macková V., Turková K. The Penetration of Russian Disinformation Related to the War in Ukraine: Evidence from Poland, the Czech Republic and Slovakia. International Journal of Press/Politics. 2024. Vol. 29, No. 1. P. 45–69. DOI: 10.1177/01925121231205259.
76. Zecchinon L., Standaert O. The War in Ukraine Through the Prism of Visual Disinformation and the Limits of Specialized Fact-Checking: A Case-Study at Le Monde. Digital Journalism. 2025. Vol. 13, No. 1. P. 62–81. DOI: 10.1080/21670811.2024.2332609.